prin folosirea unor metode de producție mai bune și prin găsirea unor modalități de vînzare mai lesnicioase.

Se va proteja și dezvolta munca claselor țărănești de agricultori. Eliberat de obstacole fiscale, administrative și juridice, comerțul își va îndeplini funcția de circulație a mărfurilor, care este în prezent total paralizată.

Se va asigura posibilitatea menținerii și consolidării meșteșugurilor prin acordarea de credite ieftine, precum și servicii de aprovizionare și vînzare. Instruirea și educarea maselor nu vor mai fi pretext pentru cheltuieli inutile. Eliberată de orice obstacole, viața socială va da posibilitatea unei existențe normale tuturor categoriilor sociale" .

PARTIDUL „TOTUL PENTRU ȚARĂ" (GARDA DE FIER)

În aprilie 1930, în condițiile crizei economice, s-a înființat Garda de Fier — secție politică a Legiunii Arhanghelul Mihail [1]. Programul acesteia, anunțat în decembrie 1930, conținea o virulentă critică la adresa situației economice, sociale și politice din România, aruncînd întreaga vină pe seama partidelor politice și pe regimul politic existent. În document se propuneau unele soluții precum: ștergerea datoriilor făcute la cămătari și bănci, cărora li s-au aplicat dobînzi mai mari decît permitea „legea morală"; „stîrpirea hoției"; „afirmarea unei ferme politici agrare, ca bază a întregii economii naționale"; „ridicarea nivelului ortodoxiei"; „întărirea credinței în Dumnezeu"; crearea unui parlament corporativ etc. Dezideratele erau confuze și eclectice, multe fiind luate din programele altor partide.

Principalele cadre legionare în acel moment erau „Căpitanul" Corneliu Zelea Codreanu [2], Mihail Stelescu, Ion Moța, Vasile Marin, Radu Mironovici, Alexandru Cantacuzino, iar ca organ de presă au folosit „Pămînt Strămoșesc" și apoi, din 1932, „Axa". În decembrie 1930 a fost constituit *Senatul legionar*, ca „organ de îndrumare" a Gărzii de Fier [3], dar în practică această organizație acționa pe baza ordinelor lui Corneliu Zelea Codreanu.

---

[1] M. Mușat, I. Ardeleanu, *România după Marea Unire*, p. 713—715.

[2] Portretizînd pe șeful Gărzii de Fier, istoricul american N. M. Nagy-Talavera arăta: Corneliu Zelea Codreanu s-a născut în 1899, în partea de nord a Moldovei, la Huși. Tatăl său, profesor la liceul din localitate, era recent venit pe pămîntul românesc. Cu puțin timp înainte de nașterea lui Corneliu, Ion Zelea Codreanu a venit la Huși din Bucovina austriacă (unde se numea Zelinski) împreună cu soția sa Elisabeth Brunner. Acesta a devenit naționalist fervent, și-a românizat numele în Zelea, la care a adăugat « Codreanu », numele îndeletnicirii strămoșilor săi (pădurari, « codru » însemnînd « pădure » în limba română). Copiii săi aveau nume ale unor eroi romani sau daci — fiica sa se numea Iredenta, doi dintre fii — Horia și Decebal, iar fiul cel mare se numea Corneliu, după numele centurionului roman convertit la creștinism. (Nicholas M. Nagy-Talavera, *The Green Shirts and the Others*, Hoover Institution Press, Stanford, California, 1970, p. 251—252).

[3] **„Pămînt Strămoșesc" din 1 ianuarie 1931.**

Dizolvată în ianuarie 1931, Garda de Fier și-a continuat activitatea sub numele de *Gruparea Corneliu Zelea Codreanu*, candidînd în alegerile parlamentare din iunie 1931, cînd a obținut doar 1,05% din totalul voturilor. Totuși, în urma alegerilor parlamentare parțiale organizate în august 1931 în județul Neamț, C. Z. Codreanu a reușit să obțină un loc în Adunarea Deputaților, beneficiind de faptul că guvernul nu i-a opus un contracandidat, pentru ca în alegerile din iulie 1932 legionarii să cîștige 5 locuri în Parlament [4].

Din toamna anului 1933 viața politică din România a fost puternic marcată de prezența Gărzii de Fier, cu toată opoziția forțelor democratice, a partidelor politice tradiționale. Deși în această perioadă Garda de Fier nu putea influența politica internă sau externă, însăși existența acestei organizații însemna un pericol potențial, atît pentru regimul politic burghezo-democratic, cît și pentru independența și suveranitatea României. De aceea, forțele democratice, și în primul rînd Partidul Comunist Român, au acționat cu fermitate pentru demascarea Gărzii de Fier, cerînd lichidarea ei.

În timpul ultimelor săptămîni de guvernare național-țărănistă, I. Gh. Duca, șeful liberalilor, a făcut o vizită la Paris, cu care prilej i-a etichetat pe legionari ca aparținînd „unei mișcări anarhiste, subversive, finanțate de Hitler" [5]. Cercurile politice și financiare franceze au primit cu deosebită bucurie o astfel de afirmație. După venirea la putere a lui Hitler, în ianuarie 1933, lumea occidentală se temea că foarte instabilul „teritoriu al nimănui", care era estul european, se va prăbuși cu totul în brațele nazismului [6]. Duca și Titulescu au dat bucuroși asigurările necesare că acest lucru nu se va întîmpla. După numirea sa, la întoarcerea în țară, ca șef al guvernului, la 14 noiembrie 1933, I. Gh. Duca a îndreptat întreaga forță represivă a statului pentru a ține pe legionari departe de viața politică. Astfel, în urma ședinței Consiliului de Miniștri din 9 decembrie 1933 și ca urmare a intervenției directe a lui N. Titulescu, I. Gh. Duca a semnat decretul de dizolvare a Gărzii de Fier, publicat la 10 decembrie. Prin decret se hotăra și eliminarea acestei grupări din campania electorală, închiderea localurilor legionare și confiscarea documentelor de arhivă, interzicerea adunărilor, manifestațiilor, uniformelor, iar listele de candidați și semnele electorale au fost declarate nule. „După dizolvarea Gărzii de Fier în 1933 — nota P. Ghiață — șeful gardist Gh. Cantacuzino-Grănicerul i-a scris lui I. Gh. Duca, primul-ministru și prietenul său personal, aceste rînduri: « Dragă Iancule, acceptînd dizolvarea Gărzii, ți-ai semnat sentința de moarte ». El știa că actul dizolvării fusese impus de Nicolae Titulescu, iar Duca acceptase să semneze Jurnalul ca să acopere pe fostul suveran" [7].

Deși obținuse o victorie concludentă în alegerile parlamentare din 20 decembrie 1933, I. Gh. Duca nu avea să se bucure prea mult de aceasta. La 9 zile după alegeri, la 29 decembrie, trei legionari l-au împușcat pe peronul gării Sinaia. După ce au comis crima, cei trei s-au predat pentru a-și ispăși pedeapsa. Așa s-a creat prima legendă legionară despre Nicadorii [8], cuvînt format din inițialele numelor celor ce l-au împușcat pe Duca. Nu încape îndoială,

---

[4] M. Mușat, I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 716.
[5] N. M. Nagy-Talavera, *op. cit.*, p. 284.
[6] *Ibidem.*
[7] Petre Ghiață, *Istoria unui deceniu .1930—1940, loc. cit.*, f. 56.
[8] Se referă la N. Constantinescu, Ion Caranica, Doru Belimace.

Codreanu a avut cunoștință de planul acestora și l-a aprobat. În săptămînile care au urmat, Codreanu a trebuit să se ascundă din calea poliției. Unde a stat Codreanu în această perioadă este încă un mister. Unul din prietenii săi apropiați, Stere Ciumetti, a foat arestat și torturat la poliție în încercarea de a se afla unde era ascuns Codreanu. Ciumetti nu a scos nici un cuvînt. Cadavrul mutilat al acestuia a fost găsit sub un pod din București. Cea mai plauzibilă versiune asupra locului unde s-a aflat ascuns Codreanu — scrie istoricul american N.M.N — Talavera — este că acesta „i-a cerut industriașului evreu Auschnitt să îl ascundă, amenințîndu-l că îl împușcă dacă refuză, amenințare ce trebuia crezută, după moartea lui Duca. Așa că Auschnitt l-a ascuns la un văr de-al doamnei Lupescu. Cînd și-a făcut din nou apariția, într-o atmosferă cu mult mai liniștită, căreia i se conferise din nou aparența legalității, Codreanu a fost judecat de un tribunal militar înțelegător (țara se afla sub legea marțială) și achitat. Nicadorii au fost condamnați la închisoare pe viață“ [9].

Procesul asasinilor lui I. Gh. Duca a început în aprilie 1934 [10]. Codreanu i-a determinat pe cei trei legionari să ia crima exclusiv asupra lor, asigurîndu-i că pedeapsa pe care o vor primi n-are nici o însemnătate, deoarece în 2—3 ani Garda de Fier va veni la putere, iar ei vor fi eliberați în triumf din temniță și declarați „eroi“ [11].

Într-una din zilele procesului, în sala Consiliului de război, și-a făcut apariția generalul de cavalerie George Moruzi, prieten intim al regelui. El s-a retras cu cei cinci judecători în camera de deliberare și, după trei sferturi de oră, la revenirea în sala de dezbateri, s-a oprit în fața lui Gh. Cantacuzino-Grănicerul, implicat, ca acuzat, în proces, i-a strîns mîna și i-a spus să audă toți: „Dragă Zizi, vei face paștele acasă“ [12].

Imediat s-a dat citire sentinței, prin care C. Z. Codreanu, Gh. Cantacuzino-Grănicerul, împreună cu alți 40 de legionari implicați ca autori morali în uciderea primului-ministru, au fost achitați, fiind condamnați numai cei care au comis nemijlocit asasinatul. Nu este lipsit de semnificație nici faptul că acuzatorul principal, generalul Petrovicescu, împreună cu doi dintre generalii judecători — Dona și Filip — s-au înscris în Garda de Fier [13].

În ciuda dizolvării, gruparea Garda de Fier a devenit și mai activă, iar noul guvern Gh. Tătărescu a introdus legea privind „Apărarea ordinii în stat“ îndreptată exclusiv împotriva Gărzii de Fier și a mișcării comuniste. Cu toate acestea, sub oblăduirea monarhului și a guvernului, care sperau să subordoneze Garda de Fier intereselor lor politice, curentul legionar s-a dezvoltat prin înmulțirea și întărirea cuiburilor, a cadrelor, mărindu-și influența în mase. De altminteri, la acea dată Carol al II-lea nu-și punea mari speranțe în „băieții“* lui Codreanu pentru realizarea țelului său de a domina partidele, preferînd să acționeze pe cont propriu și manevrînd atît pe gardiști, cît și oricare altă grupare sau personalitate politică care ar fi fost dispusă să-l slujească în răfuielile cu adversarii mai mult sau mai puțin fățiși — liberalii de la guvern, național-țărăniștii din jurul lui Maniu etc. Desigur, gardiștii aveau mai multă nevoie de ocrotirea Coroanei decît avea aceasta nevoie de sprijinul lor, fără

---

[9] N. M. Nagy-Talavera, *op. cit.*, p. 285.
[10] M. Fătu, I. Săplățelu, *Garda de Fier, organizație teroristă de tip fascist*, p. 98.
[11] Arh. St. București, fondul 0, dosar nr. 74 921, vol. II, f. 68.
[12] *Ibidem*, f. 20.
[13] *Ibidem*, fond „A“, dosar nr. 40 046, vol. 12, f. 51.
* În 1934, C. Z. Codreanu avea 35 de ani, I. Moța 32 de ani, Vasile Marin 30 de ani, Mihail Stelescu 27 de ani, Horia Sima 26 de ani.

ca pozițiile să fie absolut divergente, întrucît anumite convergențe de interese au existat atunci, ca și ulterior.

În acel moment, gardiștii își îndreptau acțiunile spre noi măsuri teroriste împotriva oamenilor de vază ai țării. Astfel, la 9 martie 1934, o notă, strict confidențială — Scrisoare de cabinet — a Inspectoratului de poliție Iași, relata că „În prezent Garda de Fier activează ocult prin membrii cuiburilor tip B [Cuiburi destinate exclusiv acțiunilor violente, teroriste, criminale — n.a.], care au transformat Garda de Fier într-o organizație teroristă. [...] Toate asasinatele oamenilor politici de vază, ale membrilor guvernului și înalților funcționari se execută de membrii cuiburilor tip B". Documentul mai menționa că *Consiliul suprem* al Gărzii de Fier hotărîse asasinarea lui N. Titulescu și a lui Gh. Tătărescu. Acțiunea eșuînd, prezumtivii executori ai asasinatului — doi studenți — au fost siliți de *Consiliul suprem* să se sinucidă. Episodul este consemnat în document întocmai: „Ambii studenți au avut însărcinarea de a asasina, primul pe dl ministru Titulescu, cu ocazia înapoierii sale în țară, iar al doilea pe dl prim-ministru Tătărescu, cu ocazia vizitei sale la Ploiești. Pentru faptul că ambii studenți, care fac parte din gruparea teroristă, au ezitat și nu au executat la timp hotărîrea *Consiliului suprem* și pentru a nu divulga însărcinarea primită, au fost obligați să se sinucidă, contrar trebuiau împușcați". În martie 1934, la Iași a avut loc o nouă întrunire a reprezentanților așa-ziselor cuiburi tip B, în prezența lui C.Z. Codreanu, „cu care ocazie, prin tragere la sorți, au fost destinați patru studenți, membri ai cuiburilor tip B, să aducă la îndeplinire asasinarea d-lui Titulescu, imediat ce se va comite contra trenului sau prin împușcarea chiar la frontieră, cum și a d-lui prim-ministru Tătărescu, la primul moment prielnic" [14].

Conflicte interne au izbucnit însă în rîndurile mișcării, generate de compoziția ei eterogenă, de manipularea membrilor săi de anumite cercuri ale claselor avute și, în egală măsură, de adjunctul și succesorul oficial și discipolul său M. Stelescu, care începuse să-l pună în umbră pe Codreanu prin discursurile în Parlament și activitatea publicistică.

Ziarul „Zorile", relatînd cum a luat ființă gruparea *Cruciada Românismului*, scria: „Conflictul dintre cei doi conducători gardiști s-a declanșat pe tema asasinării lui Ion Gh. Duca. Mihail Stelescu era adversar al practicelor teroriste și de aceea s-a ridicat împotriva actului asasinării fostului prim-ministru într-una din ședințele intime ale conducerii gardiste. Totuși, Ion Gh. Duca a fost ucis și Mihail Stelescu a suferit consecințele alături de toți complotiștii, deși el fusese împotriva asasinatului. Ca o consecință firească a acestei atitudini, Mihail Stelescu s-a retras din Garda de Fier, imediat după terminarea procesului și a pus bazele unei noi grupări, cunoscută sub numele de Cruciada Românismului" [15].

Stelescu și discipolii săi, în toamna anului 1934 s-au separat de mișcarea legionară, creîndu-și o grupare proprie, Vulturul Alb. Odată cu Stelescu au părăsit mișcarea și o serie de colaboratori apropiați, între care generalul Nicolae Rădescu, Sergiu Lecca, Constantin Caragea, C. Dumitrescu-Zăpadă, Al. Telex, Gh. Beza, M. C. Gheorghiu, Simion Oprescu, Constantin Barcaroiu, Virgil Rădulescu, care au înființat la 22 noiembrie 1934 gruparea Cruciada Românismului.

M. Stelescu a declanșat, concomitent, pe diverse căi, o susținută campanie de demascare a Gărzii de Fier și a rolului jucat de C. Z. Codreanu în

---

[14] Arh. St. București, fond nr. 1, dosr nr. 1, vol. 239, f. 48.
[15] „Cruciada Românismului" din 29 noiembrie 1934.

crimele săvîrșite de legionari [16], ca stipendiat al marii finanțe și Siguranței [17]. Secondat de Gh. Beza, un alt fruntaș gardist, care în anul 1930 atentase la viața ministrului C. Angelescu, a dezvăluit în organul său de presă „Cruciada Românismului" rolul nefast și murdar jucat de Garda de Fier în viața politică a țării [18]. Acest rol l-a atestat astfel: „cînd d. Vaida a căzut de la guvern [14 noiembrie 1933] — declara Beza — au venit să ne tocmească bogătașii. M-au luat în antrepriză moșierii, bancherii, industriașii și agenții de poliție" [19]. Dar ceea ce deosebea fundamental Cruciada Românismului de toate celelalte mișcări de dreapta din România, de care se apropia prin demagogie anticomunistă, prin politica de instaurare a unui regim profascist, de nuanță creștină, promonarhist, era atitudinea potrivnică hitlerismului, fapt ce constituie de altfel și unul din motivele ruperii grupării de Gardă [20]. Transpunere pe plan intern a concurenței italo-germane în Balcani, Cruciada Românismului era adepta curentului fascist mussolinian.

În același sens, M. Stelescu cerea întărirea sistemului de alianțe încheiate de România după primul război mondial cu Franța și Anglia. Toate acestea au constituit elemente care au acreditat teza uciderii barbare a lui M. Stelescu, așa cum vom arăta, de către un comando legionar în vara anului 1936.

Într-o scrisoare din aprilie 1935, publicată în ziarul „Cruciada Românismului", M. Stelescu dezvăluia următoarele despre C. Z. Codreanu și Garda de Fier: „Îți scriu în numele unui tineret care te-a crezut mai mare decît ești și de care ți-ai bătut joc. Îți scriu ca un om care a crezut zece ani în vorbele-ți mincinoase, dar care n-am înțeles să mă înham la carul dumitale de sînge, pentru a promova un criminal. Am stat alături atît timp cît ai reușit să ascunzi micimea sufletului dumitale. Cînd te-am văzut însă de aproape, m-am îngrozit. Cîți dintre ei nu stau zdrobiți sufletește de deziluzia ce le-a dat-o idolul lor. De acest lucru sînt și eu vinovat. Te-am ridicat în ochii lor, am mințit, ca să creez un mit de paie. Te-am cîntat, înșelat de fățărnicia cuvintelor d-tale. Le-am dat exemplu nebunia mea [...]. Azi au dreptul să-mi ceară socoteală de ce i-am dus pe un drum greșit".

Cel răzvrătit împotriva lui Codreanu dă în vileag preocuparea asiduă pentru „o educație special făcută [...] ca legionarul să nu creadă nici mort că «marele Căpitan» ar putea vreodată greși. Tot ce se va auzi e taxat, cu ani înainte, drept calomnie. Ba mai mult, ai căutat să infiltrezi în sufletul tinerilor ce te-au urmat fraze ca aceasta: «Legionarii vor trebui să meargă uniți chiar pe un drum rău». Strașnică educație în folosu-ți personal. Numele tău, popularizat cu mare meșteșug cu ocazia procesului Manciu, se răspîndise cu reclamă mare. După cum mai toate femeile încalță azi ciorapul «Adesgo», căruia i se face atîta reclamă, așa voiau și oamenii [legionarii — n.a.] conducători pe «Codreanu», căruia tot atîta reclamă i se făcuse. Ți s-a filmat nunta, botezai copii cu sutele și cîte altele. Iată deci secretul unei ascensiuni rapide. Iar noi, cei tineri, văzîndu-te pe un cal alb sau negru, cu crucea în mînă (ca la Cahul), vedeam realizîndu-se basmele și poveștile din cărți și te urmam din romantism.

Dar visul a trecut, ca orice vis. Au venit realitățile. Vaida-Voievod îți compunea primul manifest al Gărzii de Fier și-ți dădea bani să faci divertis-

---

[16] Fl. Nedelcu, *op. cit.*, p. 110—111.
[17] *Ibidem.*
[18] Arh. I.S.I.S.P., fond nr. 3, dosar nr. 451, doc. 8, f. 9; vezi și „Cruciada Românismului" din 7 martie 1936.
[19] „Cruciada Românismului" din 21 martie 1936.
[20] N. Iorga, *Memorii*, vol. VIII, București, 1939, f. 182.

mente politice. A declarat-o chiar domnia sa la procesul din anul trecut [procesul asasinilor lui I. Gh. Duca-n.a.]. Iar legionarii călătoreau pe căile ferate cu foi gratuite de la Ministerul de Interne. Știi, dintre acelea ce-mi dădeai ca să aduc gălățenii la Iași. Și în timpul acesta tunai și fulgerai în contra celor ce mănîncă banii statului. Iar noi, tîmpiții, credeam că așa e bine, că doar așa ne spuneai. Și astfel, cu permise libere pe căile ferate, colindam țara «la luptă»" [21].

Declarîndu-se adversara amestecului german în viața politică internă și externă a României, Cruciada Românismului își înscria în program refuzul categoric „ca de dragul unor uniforme, unor cîntece și unor idealuri străine să se asvîrle în brațele dușmanilor de ieri" [22]. Arătînd că Hitler pregătește o „baie de sînge" în numele germanismului, iar drumul spre transformarea Ucrainei în colonie germană trece prin România, M. Stelescu releva imposibilitatea unei înțelegeri cu Germania. „Iar diverșii domni de la noi — arăta fruntașul Cruciadei Românismului — care se îndeletnicesc a striga «Heil Hitler» și a-și armoniza marșurile după melodii germane să-și bage mințile în cap și să nu uite că pe plaiurile pe unde fac propagandă admirînd Germania au căzut soldații români, străpunși de baionetele «boșilor» [23].

M. Stelescu urmărea cu insistență întărirea sistemului de alianțe încheiate de România după primul război mondial. Erau elemente care au determinat pe gardiști să urzească planul uciderii lui Mihail Stelescu.

Crucida Românismului, mai ales după aderarea la Frontul Constituțional alături de Partidul Poporului și Blocul Cetățenesc pentru Salvarea Țării, a jucat un rol important în acțiunea de demascare a caracterului terorist al Gărzii de Fier. La împlinirea unui an de la înființarea acestei grupări, generalul-adjutant Nicolae Rădescu scria: „Îi urez Cruciadei din toată inima «La mulți ani». Și o fac cu atît mai bucuros, cu cît am mulțumirea de a fi unul din nași" [24].

Între timp, C. Z. Codreanu își manevra „cuiburile" pentru a menține încordată atmosfera politică internă, propice acțiunilor legionarilor. Soluția pentru readucerea oficială a Gărzii de Fier la suprafața vieții politice a fost găsită tot de Codreanu [25]. O lucrare difuzată în iunie 1935 de generalul Gh. Cantacuzino-Grănicerul ne edifică asupra acestui fapt: „Șeful meu politic, Corneliu Zelea Codreanu, mi-a spus: «Domnule general, la 10 decembrie 1934 s-a împlinit termenul legal, după care aveți dreptul a cere un semn electoral și a înființa un partid politic. Vă rog deci să înființați un nou partid. Eu rămîn pe vechea poziție pe care nu o pot părăsi. În același timp, vă rog să-mi permiteți a mă ocupa în noul partid cu probleme de educație». [In consecință, înființez pe data de 10 decembrie 1934 partidul politic «Totul pentru Țară» și-l înființez cu singura condiție să recunoaștem pe] Corneliu Zelea Codreanu ca șeful nostru spiritual" [26]. Așadar, în peisajul politic românesc apare un „nou partid", avînd ca „șef spiritual" pe liderul Gărzii de Fier, Codreanu. Comisia Centrală Electorală din Ministerul de Justiție a aprobat

---

[21] „Cruciada Românismului" din 4 aprilie 1935.
[22] *Ibidem*, 29 noiembrie 1935.
[23] *Ibidem*, 14 martie 1936.
[24] *Ibidem*, 30 iulie 1936.
[25] *Ibidem*, 30 noiembrie 1935.
[26] Arh. St. București, fond A, dosar nr. 110 237, vol. 13, f. 66

cererea lui Cantacuzino prin Decizia nr. 9 din 20 martie 1935 [27]. Actul lui Codreanu devine public și opinia publică românească era pusă în fața unei realități: reapariția Gărzii de Fier sub altă firmă.

La cîteva zile, generalul Gh. Cantacuzino-Grănicerul a vizitat în închisoarea Jilava pe asasinii lui I. Gh. Duca, Nicadorii. Generalul i-a pus la curent cu întreaga activitate a gărzii, i-a anunțat că luase ființă partidul „Totul pentru Țară", că în cinstea Nicadorilor fuseseră scoase cîntece și fotografii și i-a asigurat că „vă vom scoate de aici într-un adevărat triumf" [28].

Imediat după înființare, prin șeful său, generalul Gh. Cantacuzino-Grănicerul,[29] partidul se înscrie destul de zgomotos în viața politică a țării. Cu prilejul instalării sale în noua funcție, Gh. Cantacuzino a recunoscut următoarele: „Din ordinul Căpitanului meu, am devenit șeful partidului « Totul pentru Țară »"[30]. De fapt, nu devenise șef, ci un simplu om de paie, deși, în calitatea sa de moșier, deținător al unei uriașe averi, și de fost președinte al Uniunii industriașilor din România, va urmări să subordoneze și mai accentuat legionarismul intereselor cercurilor pe care le reprezenta și în bună măsură cercurilor carliste.

Ideile programatice ale partidului „Totul pentru Țară" erau în fond cele ale Gărzii de Fier. Ele se rezumau la un șir de sloganuri politice menite să cultive „credința în Dumnezeu", „pacea socială", „dreptul de stăpîn" în scopul atragerii unor categorii sociale nevoiașe nemulțumite de la orașe și sate. Ei preconizau, în acești ani, un stat monarhic care pe plan internațional să promoveze bune relații cu toți cei ce respectau frontierele României. În pofida coloraturii lui „democratice", programul nu a avut aderență în rîndurile categoriilor sociale pe care sconta mișcarea. De fapt, acest partid, conform concepției legionare, nu avea un program politic bine definit, ci „o credință" [31].

În această perioadă, în care legiunea nu a avut o responsabilitate politică, lipsa unui program politic complet era un avantaj categoric. Făcînd apel la intangibil, la esențial și irațional, putea să ajungă mai ușor la oameni, atît la nivelurile de jos, cît și la cele de sus ale societății. Lipsa unui program dădea, de asemenea, legionarilor o flexibilitate confortabilă. Ei puteau să fluture în fața maselor dreptatea socială și ajutorarea claselor de jos românești etc. Codreanu proclama, de exemplu, în mod demagogic, că legionarii vor da muncitorilor mai mult decît un program, mai mult decît o pîine mai albă sau un pat

---

[27] *Ibidem*, fond D, dosar nr. 1, vol. 293, f. 116.

[28] Arh. M.I., dosar nr. 2/1935. „Note luate după convorbirea d-lui general Cantacuzino cu arestații Constantinescu, Belimace și Caranica".

[29] *Gheorghe Cantacuzino-Grănicerul*. Născut la 25 decembrie 1869 la Paris. Descendent al familiei princiare Cantacuzino. Studii: Școala militară la Craiova, București și Paris. A participat la campaniile din 1913 și 1916—1918. Comandant de regiment și de brigadă de grăniceri. Fost administrator al spitalelor civile. Director și administrator-delegat al Fabricii de ciment Brăila. Fost deputat independent în 1920, 1922 și 1931.

„La sfîrșitul deceniului al III-lea — scria P. Ghiață — Cantacuzino a mers alături de Grigore Filipescu în așa-numita Ligă Vlad-Țepeș și apărînd deputat, în Parlamentul Iorga. Un om simplu, ca resorturi intelectuale, bun la suflet, maniac religios după moartea soției, pe care o adorase. După căderea guvernului de tehnicieni [Iorga—Argetoianu — n.a.] s-a despărțit de « țepiști », deveniți între timp conservatori, și s-a alipit trup și suflet Gărzii de Fier, fiind numit apoi de Corneliu Codreanu șef al partidului « Totul pentru Țară ». [Petre Ghiață, *Istoria unui deceniu (1930—1940)*, *loc. cit.*, p. 57].

[30] Arh. St. București, fond O, dosar nr. 72 921, vol. II, f. 23.

[31] C. Z. Codreanu, *Eiserne Garde*, Berlin, 1939, p. 273.

mai bun. Ei le vor da dreptul „de a se simți ei înșiși stăpînii României, alături de restul românilor" [32].

Un alt deziderat trîmbițat și în tezele programatice era caracterul monarhic al grupării. În acest sens, nu trebuie să ne surprindă că în ciuda urii față de regele Carol, survenită mai tîrziu, și în ciuda campaniei de exterminarea legiunii dusă de Carol, mișcarea a rămas un timp atașată de instituția monarhiei [33]. Moța considera că instituțiile corporatiste erau „total incolore din punct de vedere al poporului" [34].

Ce metode trebuiau să folosească legionarii în lupta lor? Codreanu răspunde: „Nu pîine cu orice preț — onoare cu orice preț!" [35]. Moța a dus această idee și mai departe: „Statul organizează societatea pentru lupta dintre bine și rău. Dar un astfel de stat trebuie să se adapteze cît mai mult posibil la condițiile existente ale vieții" [36]. Deși pretindea că are la bază creștinismul, legiunea nu intenționa să fie o pradă ușoară pentru poliția și aparatul opresiv din România interbelică. Perfizi, legionarii nu propovăduiau ca în Scriptură că după o lovitură să întinzi și celălalt obraz, ci au ripostat cu violență și teroare barbară uneori și față de oameni nevinovați. Drept represalii ei au folosit aceleași metode, uneori mult mai brutale ca acele cu care au fost atacați. Constantin Papanace, consilier apropiat al lui Codreanu, a explicat că, datorită puterii întunericului — dușmanul legiunii — legiunea nu putea face altceva decît să pedepsească în același fel. Pentru ispășirea răului pe care l-au comis cu bună-știință, ei aplicau un mod de gîndire cu adevărat „original". Ca să nu decadă la nivelul moral al adversarilor săi, legionarul nu trebuia să uite niciodată că a făcut rău, ci trebuia să sufere în cugetul său și să ispășească. „Această ispășire prin suferință reprezintă sacrificiul care poate să restabilească echilibrul purității legionare absolute" [37].

Așadar, se pretindea că orice crimă este anulată prin suferință. Și tocmai de aceea suferința și sacrificiul făceau parte integrantă din programul educativ al legiunii. În concepția lui Codreanu, legionarul trebuia să urce un munte de suferință, să treacă printr-o pădure plină de fiare sălbatice și să traverseze mlaștina disperării. Cei care nu treceau aceste trei încercări nu puteau fi considerați buni legionari [38].

Codreanu era un adversar declarat al democrației. În acest sens, el declara că multe națiuni din Europa anilor treizeci „își scoseseră hainele democrației, iar altele erau în curs de a le scoate pentru a se îmbrăca cu haine noi" [39]. El considera că democrația cu sistemul său de partide era distructivă pentru unitatea națională a românilor, un sistem care „transformă milioane de evrei în cetățeni români" [40], un sistem incapabil să realizeze vreun program meritoriu. Ce construiește un partid, un altul distruge dacă revine la putere. După părerea lui Codreanu democrația îl împiedica pe un om politic să-și facă datoria față de poporul său, iar obligațiile și promisiunile electorale îl abăteau de la preocuparea pentru interesele naționale. Democrația nu putea crea nici autoritate reală; ea era în slujba bancherilor și capitaliștilor

---

[32] *Ibidem*, p. 287.
[33] *Ibidem*, p. 398.
[34] Charlé Klaus, *Die Eiserne Garde*, Berlin, 1939, f. 93.
[35] *Ibidem*, f. 72.
[36] I. Moța, *Cranii de lemn*, București, 1937, p. 99.
[37] „Buna Vestire" din 28 februarie 1937.
[38] C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 301.
[39] *Ibidem*, p. 326.
[40] *Ibidem*, p. 327.

Deși Codreanu nu credea în democrație, el a refuzat în anii 1934—1937, din scopuri politicianiste, să asocieze legiunea cu dictatura totalitară. Sistemul său era mai de grabă un sistem autoritar în care urma să-și găsească expresia „evlavia religioasă națională" a maselor! „Conducătorul va fi întruchiparea acestei stări spirituale invizibile a națiunii" [42]. Și ca să se asigure că acest consens voluntar de naționalism ortodox va da roade, Codreanu era adeptul neclintit al disciplinei și supunerii necondiționate în cadrul mișcării. Încălcările de disciplină erau pedepsite aspru prin acceptarea voluntară a pedepsei de către membrii acesteia. Codreanu considera că cea mai mare abatere era insubordonarea, încălcarea disciplinei.

Democrația în concepția lui Codreanu era teren de acțiune al unor elemente demagogice, carieriste, șarlatanilor, oamenilor lipsiți de scrupule. Într-un cuvînt, în concepția lui Codreanu democrația era pusă în contrast cu națiunea ca atare, deoarece scopul ei era de a satisface nevoile momentului, pe cînd scopul final al națiunii era „Învierea spirituală, învierea națiunilor în numele lui Isus Christos" [43].

Practicînd același politicianism, în a cărui adversar se erijau cu ipocrizie conducătorii legionari, mișcarea gardistă a fost adversarul modernizării, al urbanizării, industrializării țării, al înaintării ei pe calea civilizației și progresului.

Propovăduirea naționalismului mistic al legiunii, care servea deopotrivă ca mijloc și scop, era inseparabilă de creștinismul ortodox. Credința mistico-religioasă, uneori fanatică, a făcut ca legiunea să devină atît de intransigentă în acțiunile sale teoriste de mai tîrziu. Misiunea ei era o cruciadă sfîntă, dușmanii ei nu erau numai dușmanii României, ci și ai lui Dumnezeu. Acești dușmani erau (1) politica și politicienii mîrșavi și partidele politice, (2) comuniștii și (3) echivalentul și suma totală a celorlalte două, răul absolut: evreii [44]. Evreii reprezentau în spectrul legionar culoarea neagră, deci obsesia religioasă, ideea fixă. Ei reprezentau influența corupătoare în spatele politicii murdare, purtătorii ciumei capitaliste și comuniste; ei erau exploatatorii românilor, distrugătorii culturii românești [45].

În plan spiritual legionarii s-au folosit de exaltarea misticismului, pe care l-au considerat drept mijlocul cel mai propice în înșelarea și captarea maselor. Însuși debutul mișcării a avut loc sub această egidă, titulatura adoptată — Legiunea Arhanghelului Mihail — avînd menirea de a crea membrilor săi aureola de „luptători pentru creștinism". Acestui înveliș religios legionarii i-au încredințat roluri multiple. El era destinat, înainte de toate, creării unui adevărat cult al șefului mișcării. „Pentru Căpitan — scria o revistă legionară — nu este nimeni să dea nimănui socoteală decît lui Dum-

---

[41] C. Z. Codreanu, *op. cit.* p. 445.
[42] *Ibidem*, p. 446.
[43] Horia Sima, *Cazul Iorga—Madgearu*, Madrid, 1961, p. 13.
[44] *Ibidem*, p. 446—447.
[45] Ion Banea, *Căpitanul*, ediția a III-a, Tipografia Veștemean, Sibiu, 1936, p. 13

nezeu“ [46]. De fapt, legionarismul a fost singura mișcare fascistă fondată sub semnul protector al unei icoane, avînd o ideologie profund religioasă. Ideologia se împletea atît de strîns cu naționalismul încît este greu să se tragă o linie despărțitoare între ele. După cum afirmau chiar căpeteniile legionare, legiunea nu era un partid, ci o mișcare și mai mult decît atit era un ordin, un ordin paramilitar și religios [47]. Codreanu a declarat adesea că „Biserica este mult deasupra noastră“ [48]. Fiecare adunare a legionarilor, de mică sau mare amploare, începea cu o slujbă religioasă. Rugăciunea și invocarea trecutului erau considerate de Codreanu drept armă hotărîtoare în lupta legionarilor [49]. „Dumnezeu este cel care ne poartă în alaiul său victorios“ [50], suna o lozincă legionară.

Legionarii au fost întotdeauna conștienți de marile diferențe față de naziști și fasciști în această privință. Unul dintre intelectualii lor de frunte, Mihail Polihroniade, explica: „Fascismul venerează statul, nazismul rasa și națiunea. Mișcarea noastră se străduiește să împlinească destinul poporului român și prin mîntuire“ [51]. Un alt ideolog legionar, Garcineanu, numea legiunea „singura mișcare politică cu o structură religioasă“ [52]. „Scopul final al națiunii [trebuie să fie] reînvierea întru Cristos“ [53]. „Legionarii receptau întreaga istorie a omenirii și în special pe cea a României ca pe un șir neîntrerupt de patimi, o poveste mistică de Paște, în care fiecare pas, fiecare motivație și în consecință fiecare scop era o luptă dintre lumină și întuneric. Drumul legiunii trebuia să fie o cale a suferinței, sacrificiului, crucificării și învierii. Moța declara: «Așa cum Dumnezeu l-a înviat pe Christos pentru a ajuta binele să învingă, așa va triumfa și legiunea, chiar dacă numai printr-o minune»“ [54].

Pornind de la aceste idei mistico-religioase, ne putem explica în mare măsură cultul ieșit din comun al morții care predomina. Pentru un legionar moartea era o împlinire mistică plină de bucurie, o răsplată. Unul dintre șefii gardismului se adresa studenților astfel: „Vă predic despre moarte pentru a deschide în voi gustul pentru eternitate“. „Cel mai frumos aspect al vieții legionare este moartea“, propovăduia „Buna Vestire“, organul de presă al Gărzii de Fier. „Moartea legionară nu are nimic comun cu moartea obișnuită. Prin moartea sa legionarul devine una cu Eternitatea; prin moartea sa legionarul devine o încarnare pămîntească a istoriei. El devine o legendă. Legionarul nu trebuie să ezite în fața morții. Moartea legionară îi este dragă; prin ea se atinge un scop; ea devine un simbol. Moartea legionarului este un simbol, un cult“ [55].

---

[46] „Iconar“ nr. 10 din 1936.
[47] C. Z. Codreanu, *op. cit.*, p. 275.
[48] *Idem, Circulări, scrisori, sfaturi, gînduri*, București, 1933, p. 35.
[49] *Idem, Cărticica șefului de cuib*, București, 1933, p. 66.
[50] *Idem, Eiserne Garde*, p. 271.
[51] Charlé Klaus, *op. cit.*, p. 67.
[52] *Ibidem.*
[53] *Ibidem*, p. 79.
[54] *Ibidem*, p. 73.
[55] *Pe marginea prăpastiei. Documente*, vol. II, București, 1941, p. 53—54.

Un element indispensabil mișcării gardiste a fost iraționalismul, apelul la instincte primare. De aici s-a putut dezvolta „cultul morții", „religia asasinatului din ordin", cum spunea N. Iorga [56], concretizat în formula „Neputînd învinge în viață fiind, vom învinge murind", care a dus la fanatizarea membrilor Gărzii de Fier, capabili să comită cele mai oribile crime cu credința că astfel contribuiau la triumful organizației.

Asemenea sloganuri, asemenea teze ideologice și „educative" au stat la baza crimelor monstruoase ce vor fi săvîrșite de gardiști în anii ce au urmat.

În ceea ce privește politica externă, trebuie precizat faptul că pînă în 1936 — în același scop de a specula în interesul lor stările de spirit ale maselor — gardiștii s-au menținut pe o poziție de respectare a tratatelor semnate de România, după primul război mondial. Întreaga lor literatură a luat poziție împotriva revizionismului, a politicii expansioniste, a revizuirii tratatelor. Astfel, în ceea ce privește pretențiile teritoriale ungare, acestea ieșeau din discuție fără drept de apel. „Propaganda revizionistă ungară nu va duce la modificarea frontierelor" și ca să nu existe nici o îndoială asupra naționalismului total al legiunii, Mihail Polihroniade a adăugat că nici cuvintele rostite de Mussolini în favoarea Ungariei nu vor duce la modificarea frontierelor [57]. Moța a opus plin de încredere pretențiilor Ungariei Mari realitatea existenței României Mari [58]. Atunci cînd Hitler a început să îi organizeze pe sașii din Transilvania în cursul „Sachsentag"-ului, Moța a remarcat că „este posibil ca între Germania și România să apară animozități. Germanii trebuie să rămînă loiali României. România va accepta numai naționalitățile loiale, dușmanii nu vor fi tolerați" [59]. După cum a declarat alt ideolog al mișcării, „românii reprezintă națiunea conducătoare — minoritățile se pot bucura de drepturi numai proporțional cu loialitatea de care dau dovadă față de statul român". Dar, a adăugat că „nici un popor din Europa nu mai poate fi deznaționalizat astăzi cu forța" [60]. Prin urmare, în ciuda puternicei sale aversiuni față de democrație, pînă în 1936 legiunea a trîmbițat prin toate mijloacele respectarea tratatelor de pace. „Statele revizioniste formează un bloc iar învingătorii — alt bloc. Deci, acele puteri care sprijină prevederile Tratatului de la Versailles trebuie să coopereze" [61]. Dar această atitudine s-a schimbat radical la sfîrșitul anului 1936, după ce țările fasciste obțin o serie de succese împotriva puterilor occidentale în Renania, Etiopia, Spania etc. [62].

Politica externă reprezenta acum un nou domeniu în care începuseră să se manifeste contradicțiile dintre monarhie și legionari. În timp ce regele Carol și cercurile care-l sprijineau se orientau spre instaurarea unui regim monarhist de autoritate personală care să-și bazeze politica externă pe alianțele cu Franța și Anglia, Garda de Fier nega diplomația tradițională, declarînd prin glasul lui Codreanu, în noiembrie 1936, că „în 48 de ore de la venirea sa la putere va încadra România în sistemul de alianțe al statelor fasciste" [63].

---

[56] N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. X, Așezămîntul Tipografia „Datina Românească", Vălenii de Munte, 1939, p. 490.
[57] Mihail Polihroniade, *Tineretul și politica externă*, București, 1940, p. 13.
[58] I. Moța, *op. cit.*, p. 30.
[59] *Ibidem*, p. 138.
[60] Ion Covrig-Nonea, *Mișcarea legionară și minoritatea*, în „Rînduiala", nr. 1, 1936.
[61] M. Polihroniade, *Politica externă a României*, în „Rînduiala", 1936, p. 1.
[62] C. Z. Codreanu, *Eiserne Garde*, p. 440.
[63] *Ibidem*, p. 441.

Această contradicție dintre Palat și gardă a căpătat un contur și mai precis prin scrisoarea adresată lui Carol — tot în noiembrie 1936 — de C. Z. Codreanu, prin care, pe un ton brutal, șeful mișcării legionare avertiza pe rege și politicienii care-l sprijineau că vor răspunde cu capul, dacă nu vor modifica conținutul diplomației românești [64].

Din punctul de vedere al structurii organizatorice, mișcarea legionară se prezenta ca o grupare politică paramilitară. Unitatea de bază era cuibul. Cuibul era format din trei pînă la treisprezece persoane. C. Z. Codreanu refuza să folosească cuvîntul "membru", deoarece îi amintea de celelalte partide politice. Dacă în componența grupului intrau mai mult de treisprezece persoane, în mod automat cuibul se împărțea în două [65]. Structura mișcării urmărea asigurarea subordonării oarbe a celor din cuib față de șef. Membrii în organele de conducere erau numiți din membrii marcanți cu sau fără școli, cu sau fără vechime, care făceau parte sau nu dintr-un cuib, membrii din orice categorie socială, fie intelectuali, fie muncitori, fie orășeni, fie țărani, fie bogați sau săraci, dar care dovedeau atașament fanatic față de mișcare și față de căpeteniile ei. În ultimă instanță Garda de Fier apărea ca o organizație subordonată căpitanului, C. Z. Codreanu [66].

Acestor dogme li se adăugau sloganurile și fastul mistic. Întîlnirile cuibului urmau să se desfășoare ca într-o biserică, unde "fiecare trebuia să uite de problemele mărunte și mizeria vieții cotidiene și să se gîndească numai la patrie". Erau propuse teme diferite pentru a fi discutate în cuiburile de intelectuali, de țărani sau muncitori. Așa, de exemplu, în cuiburile de intelectuali urmau să se discute subiecte precum: politica agrară, reforma financiară, raportul dintre muncă și capital, probleme ale minorităților, rolul țăranilor și muncitorilor în statul legionar etc.[67].

Cuibul trebuia să fie întotdeauna activ: în sat, în oraș și în universități. Șeful de cuib trebuia să dea dovadă de inițiativă, iar ordinele sale sau hotărîrile luate la adunările cuibului erau duse la îndeplinire de fiecare membru al cuibului necondiționat. Disciplina de fier, acțiunea permanentă, inițiativa și supunerea caracterizau ordinea ierarhică a legiunii de la nivelul cel mai înalt la nivelul cel mai de jos [68]. Un cuib inactiv era considerat un "cuib mort"[69]. În funcție de numărul membrilor lor și de condițiile existente, unele cuiburi puteau să se unească formînd "familii legionare". Vîrsta și sexul erau criterii de diferențiere. Fetele și femeile aveau cuiburi separate. Tinerii pînă la 20 de ani făceau parte din Frățiile de cruce. Cuibul legionar cuprinzînd tineri între douăzeci și unu și douăzeci și opt de ani trebuia să fie cel mai activ. Numai cuiburile cele mai înaintate urmau să desfășoare activitățile politice [70]. Șeful de cuib urma să fie ridicat prin forța intangibilă a propriilor sale capacități și prin

---

[64] Fl. Nedelcu, *op. cit.*, p. 188.
[65] C. Z. Codreanu, *Eiserne Garde*, p. 302—303.
[66] *Idem*, *Cărticica șefului de cuib*, art. 1, 2, 3.
[67] *Ibidem*, art. 12.
[68] *Ibidem*, art. 13—16.
[69] Charlé Klaus, *op. cit.*, p. 60.
[70] C. Z. Codreanu, *Cărticica șefului de cuib*, art. 20—25.

aprecierea celorlalți membri ai cuibului. Chiar și funcționarii superiori din cadrul legiunii erau aleși pe baza forței de seducție, a criteriilor de supunere, de curaj etc. Codreanu le spunea: „Mergeți! Cuceriți inimile oamenilor! Organizați-i". Și, în conformitate cu realizările lor, el mai de grabă îi confirma decît îi numea în pozițiile pe care și le cîștigaseră [71]. Cu toate acestea, înainte de confirmarea într-o funcție mai înaltă, ei trebuiau să treacă printr-o fază de îndoctrinare numită Școala de cadre.

Ierarhia funcțiilor în organizarea mișcării legionare permitea o singură autoritate, anume aceea a căpitanului, considerat șef suprem a cărui persoană și ordin erau inatacabile indiferent de unde provenea o idee contrară [72]. Codreanu era, cel puțin în principiu, deosebit de precaut în privința recrutărilor. Regula trebuia să fie selectivitate extremă. Nu era admis în gardă nici un membru al Partidului Național Liberal sau cuzist care jucase vreun rol în politica acestor partide.

Codreanu era ciudat de tăcut în privința admiterii membrilor Partidului Național Țărănesc al lui Maniu, pe care îl respecta. Lozinca sa era „Cît mai mulți prieteni posibili, cît mai puțini legionari posibil" [73] Chiar și așa, viitorul membru legionar trebuia să aștepte o perioadă de trei ani, timp în care era candidat și apoi era numit „membru". După aceasta devenea legionar, apoi legionar șef, ajutor de comandant, comandant legionar și apoi comandant „Buna Vestire". Pentru membrii legiunii avînd vîrsta de peste cincizeci de ani exista o funcție onorifică — ei deveneau senatori legionari. Funcția pe care o îndeplinea un legionar nu corespundea în mod necesar gradului său în cadrul legiunii. Funcția era aceea care dădea prestigiu gradului și nu vice-versa [74]. În aceste condiții, era greu să se formeze o mișcare unită. Codreanu înțelegea acest lucru, dar era convins că prin dragoste reciprocă și disciplină această dificultate putea fi surmontată [75].

Intrarea în rîndurile legiunii avea un caracter teatral și profund mistic. Primirea avea loc în timpul nopții, în acompaniamentul cîntecelor, torțelor și jurămintelor, de preferință în mijlocul unei păduri sau printre ruinele unui castel sau ale unei cetăți istorice. „Celui ales i se spunea că intră într-o lume aparte, i se promitea că dacă respectă învățăturile și practicile acestei lumi deosebite va deveni un om de o « esență specială ». Apoi, din excesele așa-numitelor practici religioase, în el creștea o exaltare mistică și dorința de a face o faptă extraodinară" [76]. Uniforma legiunii era formată dintr-o cămașă verde, care simboliza — spuneau ei — venirea „primăverii". Salutul roman, cu ridicarea brațului, era însoțit de cuvintele: „Sănătate" sau „Trăiască Legiunea și Căpitanul". În zilele de duminică, fie iarnă, fie vară, cuiburile trebuiau să execute drumeții și marșuri prin țară „în pas bărbătesc". Codreanu intenționa ca legiunea să fie mai mult decît un partid sau o mișcare — ea urma să fie un mod de viață [77].

Între structura organizatorică a mișcării legionare și a noii ei fațade — partidul „Totul pentru Țară" — nu exista nici o deosebire. Aceasta rezultă din

---

[71] *Idem, Eiserne Garde*, p. 304.
[72] *Idem, Cărticica șefului de cuib*, art. 36.
[73] Charlé Klaus, *op. cit.*, p. 62.
[74] C. Z. Codreanu, *Cărticica șefului de cuib*, art. 19.
[75] *Idem, Eiserne Garde*, p. 307.
[76] Hans Rogger, Eugen Webar, *The European Right. A Historical Profile*, Berkley, 1966, p. 522.
[77] N. M. Nagy-Talavera, *op. cit.*, p. 272.

Instrucțiunile de organizare ale partidului „Totul pentru Țară". În capitolul „Despre grade și protocol" se specifica următoarea ierarhie: „grade — membru legionar, instructor legionar, comandant ajutor, comandant legionar, membru în Senatul Legiunii; funcții — șef de cuib, șef de mai multe cuiburi (garnizoană), șef de echipă [...], șef de plasă, șef județean, șef de partid politic, secretar general, judecător legionar, casier etc." Legionar, potrivit actului normativ, putea deveni acela care „a fost membru 3 ani, care face parte dintr-un cuib, care în acest timp a făcut cel puțin două tabere și a făcut școala legionarului". Caracterul paramilitar al „noii" formațiuni politice reiese din prevederea referitoare la competența Senatului Legionar, adică „sfatul partidului": „Membrii în Senatul Legionar sînt numiți din membrii marcanți, cu sau fără tabără și școli, cu sau fără vechime, făcînd sau nefăcînd parte dintr-un cuib, membrii din orice categorie socială, fie intelectuali, fie muncitori, fie orășeni, fie țărani, fie boieri, fie răzeși, fie bogați, fie săraci [...]". Între grade, se sublinia în instrucțiuni, „ierarhia este cea militară, cel mic salută pe cel mai mare, care este dator să răspundă, cel mic dă și cel mare primește raportul și onorurile"[78].

Întrucît populația era în căutarea unor răspunsuri la problemele social-economice și politice ale acestei perioade, naționalismul mistico-religios al Gărzii de Fier se dovedea a fi mult mai accesibil categoriilor de jos ale populației, îndeosebi țărănimii sărace. Din această cauză ideologii legionarismului încercau să dea dreptății sociale un caracter mistico-religios. La fel, tineretul care avea ceva de spus, precum și cel inert, cufundat în resemnare, a fost atras de mișcarea legionară în virtutea imaginii lui Codreanu și a multor alți tineri care s-au aflat printre conducătorii acestei mișcări. Nu numai că acești conducători ai Legiunii erau tineri, dar cei mai populari dintre liderii legionari proveneau aproape fără excepție din rîndurile populației provinciale sau de puțin timp „urbanizată"[79]. Legiunea se bucura de o oarecare influență în rîndurile studenților proveniți din straturile de jos și avea sprijinul zgomotos al unor pături sociale. Mulți dintre fiii de țăran care erau admiși în universitate ca studenți nu puteau absolvi facultatea. Acești rebel semiinstruiți, frustrați de multe ori de drepturile lor, s-au alăturat legiunii în timpul marii crize și ulterior. Legiunea a reușit să atragă de asemenea și un număr de membri ai clerului ortodox de rang inferior, ca și alte categorii sociale. Analizînd structura socială a acestei grupări, ajungem la concluzia că Garda de Fier primea cel mai important sprijin din regiunile sărace, cum ar fi satele din sudul Basarabiei și Moldovei, din zonele cu păduri dese ale Carpaților, Neamț și Cîmpulung — regiuni pe care Codreanu și prietenii săi le-au vizitat pe parcursul marșurilor lor, sau din bastionul lor transilvănean, care era Turda, ca și zonele Orăștie, Făgăraș. Dar în rîndurile legiunii nu intrau numai studenți, țărani sau ofițeri — adică membri ai unor clase și categorii sociale —, ci Legiunea a atras de partea și în fruntea sa și nume dintre cele mai sonore ale aristocrației, cum ar fi Ghica, Cantacuzino, Sturdza s.a.[80].

Cu toate acestea, baza socială și de clasă a gardismului au constituit-o în general, elementele de pe treapta de jos a societății românești. Într-o convorbire cu ziaristul François Bondy, E. M. Cioran declara: „Garda de Fier, din care de altfel n-am făcut parte, a fost un fenomen foarte ciudat,

---

[78] Arh. St. București, fond D., dosar nr. 1, vol. 293, f. 110.
[79] N. M. Nagy-Talavera, *op. cit.*, p. 287.
[80] *Ibidem*, p. 288.

Conducătorul ei, Codreanu, era un slav autentic, mai mult tipul unui hatman ucrainean. Ucigașii gardiști erau în majorritatea lor macedoneni dezrădăcinați; de fapt prin ei se exprima mahalaua României. După cum se poate spune despre cancer că nu este o singură boală, ci un complex de boli, așa era și Garda de Fier — un complex de mișcări și mai degrabă o sectă dementă decît un partid. Se vorbea în cadrul ei mai puțin de deșteptarea națională și mai mult despre splendoarea morții. Românii sînt în general sceptici și asteaptă puțin de la destin. Garda era în general disprețuită de intelectuali dar psihologic situația era alta. Iar intelectualii de care pomeneam, care se plictiseau și decădeau la sate cu diplomele lor, se îndreptau către ea în mod fatal cu bucurie. Garda de Fier apărea pretutindeni ca leacul tuturor relelor, al plictiselilor"[81].

Așadar, baza socială a Gărzii de Fier a fost eterogenă: moșieri și capitaliști rămași pe planul doi al vieții politice; burghezia mică și mijlocie amenințată cu spectrul ruinării, ofițeri exaltați de lozincile patriotarde și de „șansa avansării în ierarhia legionară; țăranii săraci, amăgiți de lozincile demagogice, „omul și pogonul", „sufletul și hectarul" etc.; preoți de țară care sperau că pot urca în ierarhia clericală; studenți afectați de condițiile grele de studii și materiale și atrași de ceremonialul uniformelor legionare; muncitori nerealizați profesional sau în conflict cu patronii și autoritățile de stat, cu un nivel scăzut de conștiință; elemente declasate din toate straturile și păturile sociale. Deși (mai ales la început), legionarii erau puțini la număr ei se manifestau destul de zgomotos pentru a atrage atenția opiniei publice prin permanenta amenințare și tulburare a vieții publice.

Încercînd să aducă ceva nou față de programele politice și electorale ale celorlalte partide și grupări politice, Codreanu s-a străduit să găsească alte forme și metode propagandistice. Cea mai eficientă formă de propagandă pe care a promovat-o Codreanu în acei ani a fost subsumată campaniei axate pe muncă, acțiune, exemplu. Pe tot cuprinsul țării erau presărate „tabere de muncă voluntară" ale partidului „Totul pentru Țară", care reparau podurile din sate, drumuri și biserici, construiau stăvilare, săpau fîntîni și lucrau „pentru solidaritatea colectivă și națională"[82]. „Nici un alt partid naționalist sau fascist — scria N. M. Nagy—Talavera — nu a putut egala dinamismul, mistica, sloganurile și propaganda Gărzii de Fier. În 1934, Vaida-Voievod a rupt în cele din urmă relațiile cu Maniu și, abandonînd în mod formal democrația, a întemeiat Frontul Românesc, avînd la bază un program de factură declarat autoritară. În sprijinul românismului pe care îl promova, Vaida-Voievod reclama instaurarea unei politici șovine, restrictive împotriva naționalităților, a evreilor angrenați în afaceri, diferite profesiuni și învățămînt. Dar această mișcare nu a atras nici măcar o fracțiune din rîndul celor care aderaseră la legiune. Aceeași lipsă de interes s-a manifestat și față de L.A.N.C., cu atacurile sale dezlănțuite împotriva legiunii, cu antisemitismul său și cu ideile și componența sa mic-burgheză"[83].

La situația de consolidare a Gărzii de Fier au contribuit și alți factori politici. Astfel, între anii 1934 și 1936, atît Carol, cît și guvernul Gh. Tătărescu au menținut relații cît se poate de echivoce cu gardiștii și partidul „Totul pentru Țară". La urma urmelor, garda era o forță ce cu greu putea

---

[81] François Bondy, *Gespräche mit... E. M. Cioran*, Europaverlag, Wien, 1972, p. 68.
[82] C. Z. Codreanu, *Eiserne Garde*, p. 436.
[83] N. M. Nagy-Talavera, *op. cit.*, p. 290—291.

fi nesocotită, iar avîntul fascist general european era un semn că aceasta ar putea deveni cu ușurință marele val de mîine. „În parte din simpatie pentru obiectivele acesteia — scria N. M. N. —Talavera —, în parte pentru că era o soluție convenabilă, atît regele, cît și Tătărescu s-au arătat toleranți față de activitățile legiunii și nu au exclus posibilitatea unei colaborări viitoare. În plus, avînd în vedere că țara intra tot mai mult sub controlul lui Carol, această indulgență ce i se arăta legiunii era, pentru aceasta, de o deosebită importanță. Dorind permanent să atragă tineretul de partea sa, Carol a întemeiat în 1934 propria sa organizație de tineret, Straja Țării, care a devenit obligatorie pentru toți tinerii. Această organizație nu va întrece însă legiunea, fiindcă imaginea lui Codreanu avea mai mare priză la tineret"[84].

Analiza relațiilor dintre gardă și Carol al II-lea, în această perioadă, evidențiază faptul că divergențele dintre ele s-au manifestat sub forme latente, fără a izbucni în conflicte deschise. Aceasta s-a datorat în principal faptului că pînă în anul 1937 regele Carol al II-lea nu-și pierduse speranța realizării unei înțelegeri cu mișcarea legionară, care să-i slujească drept element politic de sprijin în activitatea de instaurare a unui regim personal, iar Garda de Fier nu dispunea de suficiente forțe proprii, precum și de sprijinul masiv al Germaniei hitleriste, spre a trece la înlăturarea monarhiei, cu care se afla în concurență. Carol și Garda se situau pe poziții sensibil apropiate în unele orientări cum ar fi: anticomunismul, negarea regimului burghez constituțional etc. Contradicțiile dintre monarhia carlistă și legionari erau expresia luptei pentru putere.

Dacă guvernul liberal și camarilă au păstrat o poziție de expectativă față de mișcarea legionară, trebuie să arătăm că au existat și cercuri ale claselor dominante, unele chiar din guvern, care și-au manifestat tot mai accentuat complicitatea cu Garda de Fier, fie printr-o atitudine duplicitară, fie prin toleranță față de acțiunile grupărilor fasciste, printr-o atitudine concesivă fățișă sau promovată din umbră. Temeiul unor asemenea atitudini îl constituiau, în ultimă analiză, teama și ura față de activitatea revoluționară a clasei muncitoare și a partidului ei comunist, ca și deruta în fața primejdiei de a-și vedea pozițiile pierdute.

Totodată, mulți dintre sprijinitorii organizațiilor fasciste — industriași, moșieri, comercianți — erau interesați în apropierea față de Germania hitleristă în speranța unor afaceri rentabile, a dobîndirii unui nou partener avid de tranzacții largi. De asemenea, misticismul, naționalismul, anticomunismul, propagate de legionari, reprezentau mijloace menite să abată atenția unei părți a opiniei publice de la cauzele reale ale lipsurilor și greutăților și să constituie, în același timp, o piedică în alăturarea unor oameni ai muncii la lupta organizațiilor revoluționare, democratice. În sfîrșit, Garda de Fier, formată din oameni lipsiți de scrupule, dornici de parvenire, care nu aveau probleme de conștiință, putea să aducă cercurilor reacționare multiple servicii — de la cele de afaceri, care uneori cereau suprimarea unui adversar, pînă la ținerea la respect a lucrătorilor din fabricile și uzinele proprii, sau, cînd aceasta nu reușea, tranșarea cu mijloace violente în favoarea patronilor a conflictelor de muncă.

---

[84] *Ibidem*, p. 292.

Între personalitățile politice care au sprijinit, într-un fel sau altul, elementele gardiste au fost Al. Vaida-Voievod, I. Gigurtu, I. Inculeț, M. Auschnitt, N. Malaxa ș.a.[85].

În problema-cheie a finanțării mișcării legionare aflate în ascensiune, Codreanu a dat dovadă de deosebită originalitate. A înființat organizația „Prietenii Legionarilor", formată din simpatizanți atît din țară, cît și din străinătate, care — fiind funcționari guvernamentali, avînd interese comerciale sau din alte motive — nu puteau adera în mod deschis la legiune. Contribuțiile bănești ale acestora erau acceptate și contabilizate cu recunoștință[86]. Cine erau acești prieteni? Legiunea primea cea mai mare parte a acestor contribuții de la industriași ca Malaxa, de la diverși simpatizanți bogați din rîndul aristocrației, precum și de la industriași și oameni de afaceri evrei, cum ar fi Auschnitt, Kaufmann și Schpira — toate aceste contribuții venind sub forma unor noi asigurări. „Nimeni nu poate ști — scria N. M. Nagy-Talavera — ce legături a avut legiunea cu Siguranța în cursul acelor ani de armistițiu. În vasta lume interlopă a acestor relații — așa cum se prefigurau ele în România carlistă — acuzații se auzeau multe, în schimb dovezile erau mai puține sau chiar deloc. În ciuda reproșurilor formulate de Carol ambasadorului german, în legătură cu sprijinul acordat de naziști Gărzii de Fier, istoricul vest-german Hillgruber nu a putut să stabilească nici un fel de date concrete referitoare la un eventual ajutor financiar acordat de naziști"[87].

În timpul guvernării Gh. Tătărescu, relațiile dintre naziști și mișcarea legionară s-au manifestat mai degrabă sub forma unei solidarități ideologice prin contacte directe. Cel de-al III-lea Reich, interesat direct în acaparrarea zăcămintelor de petrol ale României, avea nevoie mai urgentă de factorii de decizie în politica internă decît de legionari.

În anii 1935—1936, partidul „Totul pentru Țară" a făcut eforturi pentru a cuprinde în rîndurile sale elemente răzvrătite, țărani săraci și unii membrii ai clerului, nemulțumiți de condițiile social-politice. De asemenea s-a străduit să mențină legături cu politicieni cu vederi de dreapta, cu membri ai camarilei regale și chiar cu vîrfuri ale autorităților. Referindu-se la lipsa unui program politic și ideologic, a compoziției eterogene a grupării lor, N. M. Nagy-Talavera aprecia: „Pe măsură ce creștea în importanță, legiunea trebuia să-și spună părerea asupra unor probleme de interes practic ale momentului, în ciuda repulsiei absolute pe care i-o provoca orice implicare în problemele sordidei epoci industriale a secolului al XX-lea. Aceste atitudini și poziții se adoptau ad-hoc, în momentul în care legiunea se confrunta cu problemele respective, iar rezultatul a fost un amestec ciudat între ideologia lor și considerente de o factură mai realistă.

Deși Legiunea își concentra activitatea în sate, aceasta a creat, în anul 1936, « Corpul muncitorilor legionari » și, pe lîngă zecile de tabere de muncă, Codreanu a ordonat să se intre într-un domeniu foarte nou pentru legionari, și anume în comerț. Voia astfel să demonstreze că nu numai evreii puteau reuși în această sferă de activitate. În mai puțin de un an, Batalionul Comerțului Legionar a realizat în București și în unele orașe de provincie o rețea

---

[85] Vezi capitolul *Guvernările din anii 1933—1940*.

[86] C. Z. Codreanu, *Eiserne Garde*, p. 448.

[87] N. M. Nagy-Talavera, *op. cit.*, p. 291; vezi și A. Hillgruber, Hitler, Kőnig Carol und Marschall Antonescu, Ed. „Franz Steiner Werlag", Wiesbaden, 1954 p. 13.

de restaurante legionare, băncii și ateliere de reparații. Veniturile realizate de acestea erau folosite pentru asigurarea de fonduri pentru mișcare. Pe lîngă întreprinderile comerciale mai exista o organizație legionară de binefacere; de asemenea, se luaseră măsuri în vederea realizării de cooperative legionare"[88].

Încercînd să se mențină în centrul atenției, gardiștii, după o serie de manifestații zgomotoase și acțiuni de intimidare a unor personalități politice, au organizat în aprilie 1936 un congres al studenților legionari la Tîrgu Mureș*. Rectorii universităților din Cluj, Iași și din alte centre universitare, inclusiv dr. C. Angelescu, ministrul învățămîntului și instrucțiunei publice, s-au opus acestui congres, dar ministrul de interne I. Inculeț a dat autorizația pentru ținerea congresului [89]. Mai mult, R. Franasovici a avut sarcina din partea guvernului de a le asigura trenuri speciale și gratuite. În aceste condiții, la centrul studențesc din București s-au înscris 1 200 de legionari. Acestora li s-au pus la dispoziție 15 vagoane. La plecarea din București studenții au scris pe vagoane „Trăiască Garda de Fier", „Trăiască C. Z. Codreanu", „Trăiască Generalul Cantacuzino", precum și semnele Gărzii de Fier și ale partidului „Totul pentru Țară". Pe parcurs legionarii au făcut scandaluri, s-au dedat la manifestări antisemite. Au oprit forțat trenul în gara Sinaia, unde circa 150 de studenți din poliția legionară s-au dat jos și în fața plăcii comemorative a lui I. Gh. Duca au cîntat imnul legionarilor căzuți, profanînd memoria primului-ministru asasinat de ei [90].

Nici regele Carol nu a fost străin de organizarea acestui congres al gardiștilor. Însă, în planurile sale, Carol al II-lea, spera ca acesta să manifeste fidelitate față de Coroană și față de cercurile Palatului, intimidînd prin aceasta partidele de opoziție și exercitînd presiuni asupra forțelor nefasciste. În acest scop, el a primit pe Gh. Furdui, șeful studenților legionari. La plecare, pentru a-l convinge și mai mult de intențiile sale, i-a donat suma de 100 000 lei din caseta sa personală — legionarii obținînd în acest fel și încuviințarea suveranului pentru actele ce urmau să le săvîrșească [91].

Pe lîngă studenții aleși delegați, la congres au participat și o serie de personalități politice, precum generalul Gh. Cantacuzino, profesorul Nae Ionescu, C. C. Giurescu, Gh. Furdui ș.a. [92]. Scopul declarat al congresului era de a discuta nevoile studențimii. În realitate, așa cum rezultă din hotărîrile luate, acesta a avut cu totul alte obiective. El a reînnoit în mod ostentativ atașamentul față de C. Z. Codreanu; a stabilit lista neagră cu oamenii politici, adversari ai legionarilor, ce urmau a fi pedepsiți sau suprimați; au fost organizate 10 echipe ale morții, sub directa îndrumare a generalului Gh. Cantacuzino [93], și alte măsuri [94].

În fond, hotărîrile luate de congres făceau din nou elogiul violenței, evidențiau angajamentul participanților de a trece la asasinarea unor oameni politici cu vederi democrate, demonstrînd nu numai susținătorilor, ci întregii opinii publice, că Garda de Fier era hotărîtă să-și intensifice în continuare

[88] N. M. Nagy-Talavera, *op. cit.*, p. 288—289.

* Împotriva ținerii congresului a acționat Frontul Studențesc Democrat. Președintele său, Gheorghe Rădulescu, a inițiat diferite acțiuni, a difuzat un afiș de protest. Vezi articolul *Cum merg treburile în țară*, de T. Teodorescu—Braniște, în „Adevărul" din aprilie 1936.

[89] „Arena" din 12 aprilie 1936.

[90] Arh. St București, fond Casa regală, dosar nr. 13/1936, f. 4.

[91] Arh. St. Iași, fond Tribunalul militar Iași, dosar nr. 18/1936, f. 9.

[92] Arh. St. București, fond Casa regală, dosar nr. 13/1936, f. 4. La lucrările congresului au participat și trei reprezentanți ai organizației tineretului hitlerist din Germania. Din partea autorităților locale congresul legionarilor a fost salutat de primarul orașului Tîrgu-Mureș, Dandea.

[93] „Arena" din 12 aprilie 1936.

[94] Arh. St. București, fond Casa regală, dosar nr. 13/1936, f. 10.

activitatea și să folosească orice mijloace cu singurul scop de a lichida sistemul parlamentar-constituțional și de a acapara puterea în stat.

Concomitent, nereînnoind fidelitatea mișcării legionare față de tron, așa cum spera regele Carol al II-lea, congresul a lăsat clar să se înțeleagă că în drumul spre dictatura legionară planurile suveranului reprezentau un obstacol pentru Garda de Fier și, în același timp, că aceasta devenea un concurent primejdios al monarhiei, al regelui și al tuturor cercurilor Palatului care urzeau o dictatură personală, autoritară, de mînă forte, prin desființarea sistemului pluripartidist.

După congresul de la Tîrgu Mureș, la 16 iulie 1936, opinia publică românească a fost zguduită de o nouă crimă odioasă săvîrșită de legionari. Pînă la acea dată Codreanu avusese posibilitatea să-i înlăture pe ceilalți rivali din interiorul grupării sale prin metode și mijloace necunoscute de opinia publică. Dar suprimarea lui M. Stelescu era mai complicată. Poziția avută de Stelescu în cadrul Gărzii de Fier, autoritatea de care se bucura încă în rîndurile unor legionari erau motive care nu puteau fi ignorate, care cereau o anumită pregătire. Cu ajutorul celorlalți conducători legionari, Codreanu a lansat zvonul că Stelescu făcuse tentativa de a-l otrăvi, apoi aceea de a-l împușca, iar Căpitanul scăpase de la moarte numai datorită „simțului extraordinar cu care era înzestrat". Împotriva lui Stelescu a fost constituit un complet de judecată din apropiații lui Codreanu, care, judecîndu-l în lipsă, a hotărît excomunicarea lui din mișcarea legionară. În felul acesta era salvată, deocamdată, situația grea existentă în cadrul organizației. Această hotărîre de excludere n-a însemnat însă pentru Codreanu vreo schimbare a modalităților sale de a-și trata inamicii [95]. Codreanu a fost nevoit să aștepte mai bine de un an, pînă la 16 iulie 1936, cînd fanaticii săi au executat ordinul de suprimare a lui Stelescu, așa cum hotărîse, de altfel, din primul moment.

Pentru a impresiona opinia publică și a demonstra forța legiunii, la „pedepsirea" lui Stelescu au participat toți membrii fostului său cuib. Fiecare a tras un glonte în trupul victimei, aflată atunci în spitalul Brîncovenesc în convalescență, după o operație de apendicită. După aceasta, „l-au tăiat în bucăți cu toporul, au dansat în jurul bucăților de carne, s-au rugat, s-au sărutat și au plîns de bucurie". S-au predat pentru a ispăși fapta și au fost condamnați la închisoare pe viață. Ei au devenit o altă legendă legionară: „Decemvirii". Numeroși legionari au aprobat această sălbăticie [96]. „Maniu a fost singurul om politic care a trimis condoleanțe văduvei lui Stelescu" [97]. Ceilalți fruntași politici au preferat să tacă, de teama terorismului practicat de Garda de Fier.

Analizînd situația politică din România prin prisma partidelor și grupărilor politice, Béla Vago precizează; „Anul 1936 a fost un an zbucimat pentru România, situație care a favorizat, pe de o parte, Partidul Național Țărănesc din opoziție și, pe de altă parte, Garda de Fier, care din 1935 purta numele de « Totul pentru Țară ». La începutul anului 1936, P.N.Ț. și-a propus ca obiectiv de primă importanță luarea puterii. Demonstrațiile impresionante ale P.N.Ț. care au avut loc în acel an în luna mai, la București, au avut un caracter antifascist și au fost sprijinite de întreaga mișcare de stînga. În același timp, P.N.Ț., sprijinit de forțele de stînga, a cîștigat două alegeri parlamentare parțiale și s-a aflat în fruntea listei electorale în alegerile municipale

---

[95] M. Fătu, I. Spălățelu, *op. cit.*, p. 126.

[96] Béla Vago, *The Shadow of the Swastika. The Rise of Fascism and Anti-Semitism in the Danube Basin, 1936—1939*, London, 1975, p. 29.

[97] Charlé Klaus, *op. cit.*, p. 67.

din Capitală. Aceste rezultate, obținute în ciuda teroarei guvernului «liberal» sînt mărturii ale sprijinului amplu din întreaga țară acordat forțelor democratice. O mare parte a burgheziei, din ce în ce mai temătoare față de atacurile fascismului extern și intern, se deplasa spre o poziție radicală de stînga. «Partidul Național Țărănesc este aproape la un pas de a veni la putere», raporta Sir Reginald Hoare, ministrul englez la București.

Orientarea progermană a extremei drepte se confrunta cu opoziția unor largi categorii sociale și a unor personalități publice, printre care Nicolae Titulescu, ministrul de externe, Nicolae Iorga, cunoscut istoric, Grigore Filipescu, conducătorul conservator, și alte personalități de frunte din finanțe și industrie. În vara anului 1936 extrema dreaptă, împreună cu guvernul național liberal al lui Gheorghe Tătărescu, a organizat o ofensivă împotriva Partidului Național Țărănesc al lui Iuliu Maniu și Mihalache și împotriva întregii mișcări de stînga. Controversele din presă, de o vehemență fără precedent, au provocat tulburare în țară. Presa de dreapta a lansat o campanie feroce împotriva ziarelor democratice și împotriva celor etichetate drept evreiești. Rezultatele obținute de P.N.Ț. și forțele democrate în alegerile parțiale și campania împotriva presei democratice au stimulat extrema dreaptă să se mobilizeze într-o măsură nemaiîntîlnită pînă atunci. Două grupări ale extremei drepte s-au remarcat în a imprima dinamism în viața politică a României din 1936. Una dintre acestea a fost Garda de Fier, cealaltă Partidul Național Creștin condus de Octavian Goga și profesorul A. C. Cuza.

Rapoartele diplomatice engleze întocmite de ambasadorul Sir Reginald Hoare au aruncat lumină asupra unui element caracteristic neobișnuit de important al activităților și succeselor extremei drepte în 1936. Sir Reginald Hoare, care era bine informat și avea legături foarte bune cu cercurile cele mai înalte, avea dovezi că cele două partide extremiste au declanșat valul de teroare la instigarea și cu sprijinul guvernului, acționînd uneori din chiar inițiativa guvernului Gh. Tătărescu. Perspectivele foarte concrete pe care le avea P.N.Ț. de a prelua puterea i-au condus pe conducătorii partidului de guvernămînt la concluzia că ar trebui să folosească grupările teoriste de extremă dreaptă mai slabe — incapabile încă să pună mîna pe putere — împotriva partidelor democratice, care reprezentau un pericol mult mai mare. Așa, de exemplu, la alegerile parțiale care au avut loc în ianuarie 1936 la Suceava, partidul de guvernămînt nu a prezentat nici un candidat, dar a sprijinit candidatul partidului Goga-Cuza împotriva P.N.Ț. În două alegeri parțiale ulterioare, la Mehedinți și Hunedora — conform relatărilor lui Hoare —, național-creștinilor li s-a permis să beneficieze de organizarea administrativă a liberalilor și li s-a acordat întreg sprijinul din partea guvernului. Primul-ministru și ministrul de interne au respins vehement acuzațiile de colaborare cu teroriștii de extremă dreaptă, dar Hoare a reușit să-și susțină cazul cu informații de mîna întîi, în ciuda dezmințirilor oficiale. La 26 aprilie el a avut o convorbire cu Titulescu. Ministrul de externe, care avea o orientare democratică și pro-occidentală, i-a vorbit în particular, foarte deschis ministrului englez. El l-a informat pe Hoare că îi vorbise «foarte răspicat regelui despre nebunia de a încuraja tendințele hitleriste». Titulescu i-a spus deasemenea, lui Hoare «că i-a spus clar regelui că nu se agață de funcția sa și că mai de grabă va demisiona decît să treacă cu vederea o politică internă în conflict cu legăturile României în Europa occidentală».

La începutul lunii aprilie, în cadrul unei discuții cu ministrul de finanțe, Hoare a menționat că «mentalitatea studenților — conform părerilor opoziției — este rezultatul încurajării lor de către Garda de Fier și de propaganda

nazistă de către unii membri ai guvernului» Ministrul român «a protestat cu vehemență» — notează Hoare — «ceea ce a fost inutilă dacă n-ar fi știut că acuzația era pe deplin justificată».

În aprilie 1936, Hoare raporta cu neliniște că «problema răspîndirii doctrinelor extremei drepte în rîndul tineretului și în special în rîndul studenților se impune cu rapiditate și în prim plan și îmi propun ca în viitorul apropiat să revin la această chestiune». De asemenea, Hoare a comunicat că unii dintre conducătorii liberalilor aflați la conducere, ca de exemplu Victor Iamandi, dezaprobau sprijinul acordat de guvern extremei drepte. În plus, ministrul englez a transmis la Foreign Office că «în țară există un sentiment din ce în ce mai puternic de îngrijorare față de excesele pe care extrema dreaptă a fost lăsată să le comită, cu acordul tacit sau chiar sprijinul activ al guvernului». Totuși, Hoare nu era convins că guvernul sprijinea extrema dreaptă cu aprobarea regelui Carol" [98].

La începutul anului 1937, Garda de Fier i-a speriat pînă și pe cei care pînă atunci o încurajaseră sau fuseseră indiferenți față de ea.

Înmormîntarea gardiștilor morți în războiul civil din Spania (Moța, căpitan adjunct al legiunii și locțiitor al lui Codreanu, și Marin, șeful organizației legionare pe orașul București) a demonstrat metodele și practicile pe care le folosea mișcarea legionară *.

Trupurile lor au fost transportate din Spania la Berlin și apoi aduse la București.

Pe drumul spre Capitală legionarii au organizat agitații zgomotoase însoțite de procesiuni religioase. În București mulți legionari veniți din diferite centre au participat la procesiune. „Strigătele, ovațiile și cîntecele legionare au fost auzite și de rege și, printre alte considerente, i-au stîrnit gelozia. În mod surprinzător, Carol, în ciuda înșelăciunilor sale pe care le comitea netulburat, dorea să fie iubit de poporul său, dorea să-i atragă pe cei tineri, să fie un tribun. El voia să fie în ochii românilor ceea ce era Codreanu, antipodul său" [99]. „Acesta a fost evenimentul — scria Béla Vago — care l-a făcut pe Hoare să-și dea seama de forța și importanța Gărzii de Fier. Garda de Fier devine o primejdie serioasă și în consecință trebuie contracarată. El și-a încheiat raportul cu cuvintele: «Într-o țară care produce un nou zvon la fiecare jumătate de oră este ușor să se ajungă la exagerări, dar mă tem că dacă guvernul se va da acum la o parte, ne vom afla la începutul unei mișcări naziste care va căpăta o amploare irezistibilă, mînată de un spirit fanatic similar cu acela care produce frecvent tragedii în Japonia». În același timp, Hoare a ajuns la concluzia că regele lansase o campanie pentru a zdrobi Garda de Fier în interesul prestigiului și autorității sale proprii. În octombrie, Carol a înființat o organizație de tineret, «Straja Țării». Înființarea acestei organizații de tineret regalist, scria Hoare, «marchează încă un pas spre consolidarea autorității personale a regelui [..] și presupun că el

---

[98] Béla Vago, *op. cit.*, p. 24—26.

* C. Z. Codreanu a trimis în războiul civil din Spania principalele căpetenii legionare: g-ral Cantacuzino-Grănicerul, președintele partidului „Totul pentru Țară", Ion I. Moța, comandant al „Bunei Vestiri", Ion Dumitrescu-Borșa, secretar general al partidului, Vasile Marin, Bănică Dobre, Nicolae Totu, Gh. Clime ș.a. În ceea ce-l privește pe Ion Moța, acesta se pronunța pentru întreținerea unor relații bune cu monarhia; el declarase textual: „Noi nu vrem să ne atingem de persoana regelui". De aceea, avînd în vedere și modul cum procedase cu Mihail Stelescu, trimiterea lui Moța în Spania a fost apreciată ca un act de condamnare la moarte semnat de Căpitan pentru un concurent periculos și incomod.

[99] N. M. Nagy-Talavera, *op. cit.*, p. 292.

personal a hotărît că în felul acesta poate cîștiga întîietate asupra Gărzii de Fier »" [100].

Dar în cadrul structurii parlamentare existente, dezvoltarea legiunii nu putea fi oprită. „În 1935 — apreciază Béla Vago — existau 4 200 de cuiburi legionare; pînă în ianuarie 1937 numărul lor se ridicase la 12 000, iar pînă la sfîrșitul anului la 34 000. Codreanu spunea adevărul cînd proclama că legiunea nu va «recurge niciodată la conspirație sau lovitură de stat». Cu activitatea sa internă, cu aproape o duzină de ziare la dispoziție și ajutorul plin de simpatie a numeroase periodice, cel mai important fiind «Cuvîntul» profesorului Nae Ionescu, a cărui filosofie era înrudită cu naționalismul român ortodox, mistic, profesat de gardiști, legiunea putea privi spre viitor cu încredere. Astfel, la 8 noiembrie 1936, a fost inaugurat la București noul cartier general al Gărzii de Fier, Casa Verde" [101].

Manevrînd cu energie și abilitate, legiunea se depărta treptat, începînd cu sfîrșitul anului 1936, de planurile pe care le urzea Carol al II-lea de a o atrage sub influența sa. Întrebat de C. Argetoianu asupra cauzelor care au deplasat mișcarea gardistă pe o poziție anticarlistă, cunoscînd faptul că într-o etapă anterioară ea afișa public fidelitate față de instituția monarhiei și de Carol personal, fruntașul legionar Traian Cotigă i-a explicat acestuia că „în Garda de Fier starea sufletească s-a schimbat mult în ultimii doi ani [1935, 1936 — n.a.] [...] încurajarea mișcărilor artificiale de tineret ca străjerismul și alte bazaconii inventate de generalul Gabriel Marinescu și plătite de poliție au slăbit mai mult simpatiile tineretului gardist față de rege" [102].

Pentru a-și păstra poziția la suprafața vieții politice și a pune capăt izolaționismului de pînă atunci și ca o expresie a schimbării cursului relațiilor cu Coroana, Garda de Fier a stabilit unele contacte cu Iuliu Maniu și Gheorghe Brătianu, adversari ai camarilei și ai guvernului tătărescian. Într-o notă confidențială din 14 octombrie 1935, Ion Sîn-Giorgiu, membru al P.N.L. (georgist), agent al Casei Regale în rîndul partidelor politice, informa pe Carol asupra contactelor, probabil în vederea încheierii unei înțelegeri, între Maniu, Gh. Brătianu și Nae Ionescu, stabilind, între altele, editarea de către fruntașul legionar a unei publicații care să atace Coroana și camarila [103].

Stabilind contacte cu Iuliu Maniu și adoptînd o poziție comună cu acesta în atacarea „forțelor ascunse" [104], în noiembrie 1935 Corneliu Zelea Codreanu atrăgea atenția mișcării legionare să primească cu rezervă criticile național-creștine adresate fruntașului național-țărănist. „Pentru respectul adevărului, însă, să se știe de toți că domnul Maniu atacă nu pe rege, ci vîscul din jurul său care omoară pe rege și nimicește monarhia românească. M-am simțit umilit cînd pe pagina I [a unui număr din «Porunca Vremii» — n.a.] eram lăudat eu sau noi, iar pe ultima insultat dl Iuliu Maniu" [105].

Comentînd această poziție a lui C. Z. Codreanu, Argetoianu nota: „Cele reproduse mai sus arată o serioasă evoluție a Gărzii de Fier spre programul lui Maniu și o îndepărtare de rege și de anturajul său. Ele confirmă cele notate

---

[100] Béla Vago, *op. cit.*, p. 30.
[101] *Ibidem*
[102] C. Argetoianu, *Însemnări zilnice, 1933—1937, loc cit.*, vol. VI, partea a II-a, f. 59.
[103] A.I.C., fond Casa regală, dosar nr. 6/1935, f. 49.
[104] Arh. I.S.I.S.P., fond 3, dosar A. Călinescu, nr. 451, vol. 1, doc. nr. 9; vezi și „Cruciada Românismului" din 18 iulie 1935, în care se arăta că C. Z. Codreanu și I. Maniu au intrat în tratative de colaborare prin intermediul lui Dragoș Protopopescu. În același timp, o notă a poliției din 4 iunie 1937 menționa că Iuliu Maniu întreținea legături cu Garda de Fier „de doi ani" (Arh. C.C. al P.C.R., fond 1, dosar nr. 210, f. 3).
[105] C. Argetoianu, *op. cit., loc. cit.*, vol. VI, f. 68.

aci cu prilejul vizitei lui Cotigă și cele supuse lui Pangal de Nae Ionescu, care, întrebat despre progresele propagandei gărzii în Ardeal, i-a răspuns: «Tot ce merge cu Maniu, merge și cu noi»" [106].

Proclamîndu-și independența față de Carol, Garda de Fier începea să se lanseze tot mai mult în lupta pentru putere, dar de data aceasta fără a mai sluji altora, ci revendicînd-o pentru sine [107]. Făcînd un bilanț al anului politic 1936, Lothar Rădăceanu marca sfîrșitul perioadei de manifestare a mișcării gardiste ca masă de manevră a celorlalte forțe politice bugheze: „Mișcarea gardistă — sublinia fruntașul social-democrat — nu mai este o trecătoare manifestare de turbulență tinerească a studențimii, care se poate lesne exploata și manevra de demagogi încercați, ci un factor politic și social cu existență independentă, cu veleități proprii și cu o factură ideologică care o deosebește esențial nu numai de mișcarea de stînga propriu-zisă, dar și de reacțiunea burgheză de tip vechi" [108].

Deși raporturile dintre rege, cercurile palatului, pe de o parte, și Garda de Fier, pe de altă parte, s-au înăsprit, în special la începutul anului 1937, guvernul nu a dizolvat partidul „Totul pentru Țară". El a luat doar unele măsuri pentru întărirea organelor represive în caz de nevoie și acestea mai mult sub presiunea opiniei publice democratice, Garda de Fier continuîndu-și activitatea. O notă informativă a poliției din 20 ianuarie 1937 relevă faptul că, la o consfătuire legionară, Codreanu a afirmat că într-o perioadă relativ scurtă victoria va fi a gărzii, dîndu-se lovitura decisivă. În vederea realizării acestui scop, trebuia, după indicația lui Codreanu, să-și lărgească baza de masă, îndeosebi prin infiltrări în sînul clasei muncitoare [109].

Încurajat de succesele obținute pînă atunci, C. Z. Codreanu a proclamat anul 1937 drept „un an de luptă și sacrificii, anul trecerii la ofensivă directă pentru cucerirea puterii" [110]. De altfel, prin apropierea de I. Maniu și Gh. Brătianu, se aprecia că se va ajunge la cucerirea puterii în stat nu prin declanșarea unui război civil sau a violenței puciste, ci pe cale parlamentară [111]. Sub impulsul opiniei publice democratice, care cerea cu hotărîre luarea unor măsuri radicale împotriva gărzii, precum și din inițiativa unor cercuri politice amenințate direct de legionari, între care camarila devenise ținta principală, cabinetul tătărescian a adoptat unele măsuri antigardiste, dintre care menționăm: condamnarea la muncă silnică pe viață a asasinilor lui Mihail Stelescu și la diferite pedepse a unor acuzați gardiști implicați în acțiunile huliganice din aprilie 1936 și februarie-martie 1937, evacuarea căminelor studențești, devenite cuiburi de agitație legionară, prelungirea stării de asediu, somarea forurilor bisericești superioare pentru interzicerea propagandei gardiste în biserică [112], ostracizarea prințului Nicolae [113] etc. În sfîrșit, în mod vădit provocator și hotărîtor pentru luarea unei decizii, în februarie 1937 Carol i-a cerut lui C. Z. Codreanu să-i cedeze conducerea Gărzii de Fier, al cărei "Căpitan" să fie proclamat, ceea ce, așa cum era de așteptat, mai ales în conjunctura creată, acesta a refuzat [114]. Drept urmare, cercurile carliste au înce-

---

[106] *Ibidem.*

[107] Lucrețiu Pătrășcanu, *Texte social-politice 1921—1938*, Editura Politică, București, 1975, p. 44.

[108] „Calendarul muncii", 1936.

[109] Arh. I.S.I.S.P., fond 7, dosar nr. 225, doc. 41, f. 10.

[110] N. Lebedev, *Jeleznaia gvardia, Karol II i Ghitler (Iz istorii rumînscogo fașizma, monarhii i eio igrî na dvulestolah)*, în „Voprosi istorii", nr. 6/1968, p. 158.

[111] Horia Sima, *Era libertății. Statul național-legionar*, vol. II, Madrid, 1986, p. 119.

[112] „Viitorul" din 28 februarie 1937.

[113] Arh. C.C. al P.C.R., fond 1, dosar nr. 210, f. 2—6.

[114] *Ibidem*, f. 18—19. Vezi și Fl. Nedelcu, *op. cit.*, p. 218—219.

put să ia în considerare și eventualitatea suprimării principalelor căpetenii legionare, în frunte cu C. Z. Codreanu.

În această atmosferă, neputînd conta pe un sprijin eficient din partea Berlinului, la 1 martie 1937, C. Z. Codreanu se orientează deschis pentru încheierea unui acord electoral cu Iuliu Maniu și Gheorghe Brătianu și, în același timp, pentru acțiuni comune împotriva regelui Carol. Semnificativă este și discuția avută la 17 mai 1937 de C. Argetoianu cu căpetenia legionară: „C. Z. Codreanu — notează Argetoianu — a arătat că un lucru e sigur — un abis s-a creat între rege și legionari și de azi înainte Majestatea Sa nu mai poate conta nici pe gardă, nici pe dînsul, Zelea Codreanu. E chiar foarte probabil că în curînd dînsul va lua atitudine pe față contra regelui" [115].

Apropierea dintre Codreanu și Maniu a surprins pînă și Legația germană de la București. Reluînd informația primită prin intermediul lui Gh. Brătianu, în martie 1937, Wilhelm Fabricius atrăgea atenția Berlinului asupra „orientării izbitoare a Gărzii de Fier spre Maniu", avînd drept bază comună opoziția lor față de rege. „O primejdie gravă pentru rege — observa Fabricius — ar putea deveni apropierea care se urzește în culise între Garda de Fier și Maniu. Căci aici și-ar întinde mîna doi factori care, cu toate deosebirile dintre ideile lor politice, au un singur țel comun: lupta împotriva doamnei Lupescu și a regelui însuși, dacă nu se poate lepăda de nefasta ei influență" [116].

Așadar, pentru moment, Berlinul manifesta interes mai mare pentru Carol și ceilalți oameni politici de suprafață care puteau să decidă în tranzacțiile economice, îndeosebi petroliere dintre România și Germania. Din acest unghi de vedere putem aprecia că nici în anul 1937 legiunea nu ocupa un loc central în planurile celui de-al III-lea Reich pentru a fi adusă la putere prin destabilizarea vieții politice din România. Pentru moment, partidul nazist încuraja garda mai mult din punct de vedere ideologic, deoarece căpeteniile nàziste își dădeau seama că gardiștii nu reprezentau o grupare în stare să preia puterea și să conducă destinele României pe calea dorită de ei. În același timp, trebuie să avem în vedere că nici țările fasciste nu ajunseseră în 1937 să dețină capacitatea și forța politică și militară în stare să dicteze orientarea altor state europene. Sistemul tratatelor de pace și vechile alianțe erau încă în funcțiune.

Apropierea dintre I. Maniu și C. Z. Codreanu și, implicit, dintre P.N.Ț. și Garda de Fier, constituie un alt element, care trebuie analizat în profunzime, deoarece este cunoscut faptul că Iuliu Maniu era și a rămas tot timpul un politician atașat vechilor alianțe ale României cu Franța și Anglia. Pe bună dreptate, Béla Vago scria: „Analiza caracterului și politicii Gărzii de Fier a fost îngreunată de faptul că în primele luni ale anului 1937 au început să circule zvonuri cu privire la un curs de acțiune greu de crezut și anume că se ajungea la o apropiere între Maniu, conducătorul P.N.Ț., și Codreanu. A fost nevoie de o jumătate de an pentru ca această apropiere să se materializeze într-un « pact de neagresiune » electoral senzațional" [117].

Intrat în meandrele culiselor politice și pregătind campania electorală, șeful Gărzii de Fier s-a preocupat concomitent de sporirea potențialului de acțiune al gărzii, de lichidare a oricăror disensiuni lăuntrice ce ar fi diminuat capacitatea și unitatea grupării [118]. Este de remarcat faptul că în vara anului 1937 Căpitanul a luat o seamă de măsuri aspre împotriva unor organizații

---

[115] C. Argetoianu, *Însemnări zilnice. 1933—1937*, *loc. cit.*, dosar nr. 8 620, f. 2 060.
[116] Arh. I.S.I.S.P., dosar nr. 1 299, f. 112—116.
[117] Béla Vago, *op. cit.*, p. 31.
[118] Mihai Fătu, Ion Spălățelu, *op. cit.*, p. 170.

și membri ai Gărzii de Fier care nu întruneau condițiile cerute de „comandantul" legiunii. La 4 iulie 1937 Codreanu ordona: „Se desființează organizația legionară din orașul Vaslui, pentru că, cu toate sforțările șefului vechi și al șefului nou de județ, temeliile puse sînt cu mult prea slabe pentru a putea înălța pe ele o puternică și neobișnuită mișcare legionară", în organizație avînd loc numeroase dezbinări, certuri, „lipsă de credință, de dragoste, de înțelegere și de capacitate [119]. În același timp, au fost desființate numeroase „cuiburi", au fost „degradați" numeroși șefi pentru „lipsa de tact, de respect și chiar de înțelegere a calităților care se cer" unor grade legionare. Un ordin expres a fost dat în legătură cu organizația legionară Roman: „Se desființează întreaga organizație legionară din județul și orașul Roman, ea fiind cu mult sub nivelul cerut de credință și onoarea mișcării legionare. Toate cuiburile existente își încetează viața, ele nemaiputînd activa" [120]. Erau desființate și alte organizații județene, fie din lipsa „unui om sănătos la suflet și la trup, capabil să organizeze și să conducă" fie pentru faptul că cutare sau cutare șef de organizație a avut „atitudine neconformă cu linia legionară" [121].

Perspectiva alegerilor parlamentare și a participării Gărzii de Fier la campania electorală a determinat pe Codreanu să convoace la „Casa Verde" din București, la 12 septembrie 1937, pe șefii legionari din județe. Este semnificativ faptul că șeful Gărzii a evitat să dea instrucțiuni detaliate asupra activității organizațiilor locale în campania electorală în prezența tuturor, discutînd separat cu fiecare șef de regiune ori de județ. Între recomandările făcute acestora, cele mai elocvente au fost următoarele: pentru județele în care „Partidul Național Țărănesc constituie o forță și care este condus de către adversari ai mișcării legionare (Madgearu, Armand Călinescu, dr. Lupu ș.a.) :s-a recomandat ca mișcarea legionară să fie pregătită astfel încît să poată face față chiar cu violență în alegerile generale. Dimpotrivă, șefilor de regiune care conduc județele unde sînt raporturi normale cu național-țărăniștii (maniști) li s-a recomandat [...] să se ferească a-i critica pentru a nu prejudicia raporturile bune pe care le are astăzi mișcarea legionară cu dl Maniu !. Codreanu a subliniat în acest context că este ferm convins că dl Maniu va lua conducerea Partidului Național Țărănesc și că acest partid, sub conducerea d-lui Maniu, va abandona tot ce este putred [...] astfel că s-ar putea ca la un moment dat să se ajungă chiar la o colaborare între mișcarea legionară și Partidul Național Țărănesc, transformat de dl Maniu" [122].

La 25 noiembrie 1937, în București, la Hotelul „Athenée Palace", s-au desfășurat tratative între Maniu și I. Mihalache, reprezentanți ai Comitetului executiv al P.N.Ț., C. Z. Codreanu, șeful mișcării legionare, și Gh. Brătianu, președintele Partidului Național Liberal disident, soldate cu încheierea unui „pact de neagresiune", în virtutea căruia Garda, P.N.Ț. și P.N.L. (Gh. Brătianu) își asigurau concursul reciproc în timpul desfășurării campaniei electorale, spre „a apăra libertatea și a asigura corectitudinea alegerilor". „Pactul de neagresiune" a fost însoțit de o serie de acorduri și înțelegeri nedate publicității [123]. Printre altele, s-a stabilit ca la alegerile pentru Senat, P.N.Ț. și Garda de Fier să depună o listă comună, iar după alegerile parlamentare să mențină și să dezvolte colaborarea. În sfîrșit, după o ultimă întrevedere dintre Maniu și Codreanu, ținută la casa lui Dumitru Gerota, s-a pre-

---

[119] A.I.C., dosar nr. 1 242, vol. 9, f. 220.
[120] *Ibidem*, f. 149.
[121] *Ibidem*, f. 193.
[122] *Ibidem*, f. 161.
[123] M. Fătu, I. Spălățelu, *op. cit.*, p. 172.

văzut ca, în caz de dizolvarea partidului „Totul pentru Țară" de către guvern, P.N.Ț. să se retragă din alegeri și să „înceapă lupta comună de mase contra guvernului" [124].

Anunțat public în aceeași zi de 25 noiembrie 1937, „pactul de neagresiune" electorală devenea un pericol real atît pentru Coroană și guvernul Gh. Tătărescu, cît și pentru celelalte partide din opoziție. Deși prin acest pact nu se poate afirma că P.N.Ț. a trecut pe o poziție de dreapta, totuși încheierea lui a provocat mare derută în sînul grupărilor politice, al corpului electoral și în general în viața politică românească. Analizînd încheierea acestui pact, sub raport politic și electoral, istoricul N. M. Nagy-Talavera scria: „Aceasta nu a însemnat convertirea lui Maniu la fascism, așa cum au încercat unii istorici să prezinte lucrurile. Nu a existat nici un acord politic și nu s-a stabilit nici o listă electorală comună; înțelegerea l-a ajutat pe Codreanu, l-a prejudiciat pe Maniu și a dezorientat electoratul țărănesc. Aceasta a reprezentat și o dovadă a lipsei de încredere în democrație. În ceea ce privește Garda de Fier, Codreanu a cerut membrilor ei să nu voteze în nici un caz cu cuziștii în zonele unde partidul «Totul pentru Țară» nu deținea liste. Cuziștii sînt doar o altă față a guvernului. Între Legiune și «lăncierii» cuziștilor au avut loc ciocniri violente în ciuda chemărilor repetate ale lui Codreanu la autocontrol maxim" [125]. Dar în timpul alegerilor, ca și înainte și după acestea, legiunea a fost aceea care s-a dovedit forța politică în ascensiune în România, cu lozincile sale „Omul și pogonul!", „Hectarul și sufletul". Negînd existența unor asemenea lozinci în programul trîmbițat de legiune în timpul ascensiunii sale și a campaniei electorale din 1937, Mihail Sturdza, o altă căpetenie legionară, afirma următoarele: „Cea mai tîmpită calomine a fost aceea cu «Omul și pogonul», pretinsă făgăduială făcută țărănimii de o nouă reformă agrară de către Codreanu. A făgădui un pogon, cam o jumătate de hectar, unei generații de țărani căreia i se distribuise, prin diferitele împoprietăriri, 92% din pămîntul arabil al țării, ar fi fost cel mai bun mijloc de a pierde toate simpatiile acestei generații. Henri Prost, care a trăit în țară mai bine de 20 de ani, precum orice român informat, nu putea să nu știe că lozinca «Omul și pogonul», veche de 70 de ani, fusese scornită și întrebuințată de către agitatorii Partidului Liberal în anul 1894, în timpul tulburărilor așa-zisei Legi a maximului; stîrnit de acel partid pentru a provoca căderea Partidului Conservator. Acea lozincă era, pe de altă parte, în contrazicere totală cu doctrina Căpitanului și a mișcării. Căpitanul vedea în fărămițarea loturilor împroprietăriților slăbirea pînă la nimicirea finală a clasei țărănești ca factor economic, social și politic, a acelei clase pe care Karl Marx și discipolii săi o considerau ca obstacolul principal în realizarea programului comunist. Căpitanul dorea, dimpotrivă, să dea țărănimii o puternică și permanentă structură. El avea în programul său agrar nu numai indivizibilitatea loturilor, dar și crearea unui majorat țărănesc" [126].

Condamnînd pactul electoral încheiat între C. Z. Codreanu și Iuliu Maniu, ziarul „Scînteia" relata: „La noi, Garda de Fier, după ce a exploatat protecția guvernului Tătărescu, încearcă azi să exploateze girul domnului Maniu. Seria agresiunii e — după cum arată declarațiile tăioase ale lui C. Codreanu — abia la începutul ei. Pactul cu Maniu lasă mînă liberă Gărzii de Fier să atace oricît și oriunde legile democrației și independenței noastre naționale, mînă liberă

---

[124] Arh. St. București, fond A, dosar nr. 110 237.
[125] N. M. Nagy-Talavera, *op. cit.*, p. 293.
[126] M. Sturdza, *România și sfîrșitul Europei. Amintiri din țara pierdută*, Editura „Dacia", Rio de Janeiro—Madrid, 1966, p. 113—114.

să prefacă P.N.Ț. într-un uriaș cu picioarele de lut, ușor de dărîmat, la prima lovitură" [127].

Pentru a neutraliza influența Gărzii de Fier și a se dezice de sprijinul tacit pe care i l-a acordat în calitate de ministru de interne, Ion Inculeț a contestat dreptul unora dintre fruntașii legionari de a candida în alegeri, întrucît luptînd într-o armată străină, fără autorizația guvernului, conform legilor în vigoare, aceștia își pierduseră cetățenia română [128]. Chestiunea devenea cu atît mai acută pentru Gardă cu cît președintele partidului, Gh. Clime, numit în octombrie 1937 în urma morții lui Gh. Cantacuzino-Grănicerul, care deținea semnul partidului și care luase parte la intervenția fascistă din Spania de partea lui Franco, trebuia șters din toate listele electorale în județele unde candida. Aceasta a produs o vie frămîntare în rîndurile Gărzii de Fier. S-a preconizat chiar de către fruntașii gardiști ca în cazul cînd contenstația ar fi fost luată în considerare, Garda de Fier să dea cuvînt de ordine adepților ei să voteze listele Partidului Național Țărănesc [129].

Nesusținută de restul membrilor guvernului și de rege, care se temea de întărirea pozițiilor lui Iuliu Maniu în cazul în care ar fi primit votul gardiștilor, contestația lui I. Inculeț a fost respinsă de Comisia Centrală Electorală [130].

Analizînd participarea grupărilor de dreapta și a celorlalte partide la campania alegerilor parlamentare, ziarul „Scînteia" scria: „Fasciștii de toate culorile cămășilor, goga-cuziștii sau gardiștii, cutreieră țara învrăjbind poporul acestei țări și legîndu-se să predea țara în 48 de ore legată de mîini și de picioare. E ceasul luptei mari, în care se va hotărî dacă vom mai rămîne o țară neatîrnată sau vom cădea în robie străină, dacă vom avea parte de puținele libertăți constituționale, de puțina democrație ce a mai rămas, dacă ne vom păstra dreptul la ultima bucată de pîine sau ni se va mai rupe și din ea" [131].

Deși încheiase „pactul de neagresiune", Garda de Fier a acționat în campania electorală independent. Beneficiind de această dată de sprijinul moral și financiar al cercurilor hitleriste [132], desfășurîndu-și activitatea în condiții favorabile, bucurîndu-se de girul politic acordat de Iuliu Maniu, Garda de Fier va obține un mare succes electoral.

Întrunirile electorale ale Gărzii de Fier, organizate cu mult fast, începeau cu solemnități religioase, în timpul cărora se făcea apelul căpeteniilor legionare decedate, și se încheiau cu jurăminte înfricoșătoare, care produceau o adîncă impresie în rîndul oamenilor simpli. Arătînd că partidul legionar nu a mai fost la putere, nepurtînd nici o vină pentru criza în care se afla statul, fruntașii gardiști cereau alegătorilor să le acorde încrederea. În acest scop, promisiunile demagogice nu aveau limită: asigurarea dreptului la muncă, la odihnă, ocrotirea familiei, înlăturarea patronilor din fabrici și intrarea acestora în proprietatea muncitorilor [133]. Intensificîndu-și activitatea de atragere în rîndurile mișcării fasciste a elementelor muncitorești, în apropierea unor

---

[127] „Scînteia" din 15 decembrie 1937.
[128] Fl. Nedelcu, *op. cit.*, p. 226.
[129] A.I.C., fond N. Caranfil, dosar nr. 465/1937, doc. din 11 decembrie 1937.
[130] *Ibidem*, doc. din 12 decembrie 1937.
[131] „Scînteia" din 15 decembrie 1937.
[132] A.I.C., Fond Ministerul Propagandei Naționale, dosar nr. 905/1936—1939. Legăturile șefilor legionari cu Berlinul erau de notorietate publică la acea dată. Ministerul Propagandei era informat la sfîrșitul anului 1937 că „45 000 000 lei s-au trimis [Gărzii — n.a.] numai în luna care a precedat alegerile".
[133] Fl. Nedelcu, *op. cit.*, p. 236.

mari uzine, legionarii au creat „cantine" ale „comerțului legionar" cu prețuri mici pentru oamenii nevoiași de la orașe.

Mînuind cu abilitate o serie de lozinci cu caracter economico-social, Garda de Fier a reușit să capete influență în masele de țărani săraci, în special între aceia care sufereau de lipsa de pămînt. „Magia «Totul pentru țară, nimic pentru noi», prezentată în zeghe țărănească și armonizată prin coruri țărănești și haiducești legionare, impresiona numeroase elemente atît de la sate, cît și de la orașe, ispitite de condiții mai bune de trai" [134]. Toată această propagandă zgomotoasă făcută în condițiile existenței unei puternice exploatări, ale menținerii stării de asediu și cenzurii, a reușit să inducă în eroare unele elemente și grupări sociale. Membri și simpatizanți ai partidelor politice care de fapt își pierduseră dinamismul au trecut, dezamăgiți, pe poziții de sprijinire a programului trîmbițat de propaganda legionară. Din păcate, demagogia a reușit să antreneze o parte a muncitorimii, precum și un număr de tineri studenți și absolvenți-șomeri, amăgiți de promisiunile gardiste.

Concomitent cu activitatea propagandistică, conducerea Gărzii de Fier a luat măsuri de înarmare a membrilor ei, de formare a unor echipe mobile de asalt pentru deplasarea rapidă în orice punct al țării, în care putea fi nevoie [135]. Ordinul lui C. Z. Codreanu suna clar pentru adversari: „Am dat ordin băieților ca oriunde vor fi opriți să pună mîna pe cuțit și pe flintă și să tragă" [136].

La 30 noiembrie 1937, spre surprinderea partidelor politice cu care încheiase „pactul de neagresiune" și a opiniei publice românești, C. Z. Codreanu a declarat, cu cinismul și emfaza cunoscute, la o întîlnire cu ziariștii din București, următoarele: „Eu sînt contra marilor, democrației ale Occidentului, eu sînt contra Micii Înțelegeri, eu sînt contra Înțelegerii Balcanice și n-am nici un atașament pentru Societatea Națiunilor, în care nu cred. Eu sînt pentru o politică externă a României alături de Roma și Berlin [. . .] În 48 de ore după biruința mișcării legionare, România va avea o alianță cu Roma și Berlinul [. . .]" [137]. Această declarație a fost primită cu satisfacție de partidul nazist din Germania, deoarece dezvăluia public intențiile gardiștilor de a subordona România intereselor celui de-al III-lea Reich, legiunea devenind din acest moment coloana a V-a a hitlerismului în România.

În alegerile din decembrie 1937, partidul „Totul pentru Țară" a obținut 437 378 de voturi adică 15,58% din totalul voturilor și 66 de mandate, devenind al treilea partid din țară sub aspectul numărului de voturi și de deputați în Parlament. Astfel, în consfătuirea pe care căpetenia fascistă a avut-o după alegeri cu fruntașii legionari aleși în Parlament, el a arătat că imediat după constituirea corpurilor legiuitoare deputații gardiști aveau sarcina de a ridica în Parlament chestiunea dizolvării Gărzii de Fier. C. Z. Codreanu a precizat cu acest prilej că nu renunța la ideea de a cere anularea dizolvării gărzii, considerînd partidul „Totul pentru Țară" un provizorat sub care activau legionarii pînă la legalizarea Gărzii de Fier și încadrarea ei în viața politică [138]. Deși obținuse un apreciabil succes electoral și o creștere a influenței în viața politică a țării, Garda de Fier se abținea de la o înfruntare deschisă cu gru-

---

[134] A.I.C., fond Casa regală, Cabinet, dosar nr. 2/1938, f. 2.
[135] V. Papacostea, *Problema partidului liberal*, București, 1938, p. 10.
[136] A.I.C., fond N. Caranfil, dosar nr. 465/1937, doc. din 24 noiembrie 1937.
[137] „Universul" din 1 decembrie 1937.
[138] Arh. I.S.I.S.P., fond nr. 7, dosar nr. 224, doc. nr. 18, f. 2.

parea carlistă, mulțumindu-se cu declarații de intimidare [139] la adresa partidelor și politicienilor cărora, în viitorul apropiat, cînd sperau să preia puterea, le rezerva sarcina de a construi „o autostradă de la București la Berlin" [140].

Refuzînd invitația regelui de a se prezenta la Palat [141] în vederea unor convorbiri privind situația ivită după alegeri, manevră prin care Carol urmărea destrămarea „pactului", C.Z. Codreanu a respins, în același timp, de teama unei represiuni imediate, și propunerea lui I. Maniu de a continua în comun lupta împotriva cercurilor monarhiste prin organizarea unor mari manifestații de stradă, [142]. El s-a retras la Predeal [143], evitînd angajarea mișcării legionare într-un conflict armat.

„Eșuînd la alegeri guvernul d-lui Tătărescu — scria un ziar al vremii — Codreanu a ajuns în punctul culminant al carierei sale politice. În acel moment, după părerea cercurilor obiective, Codreanu a avut un prilej unic pentru a veni la putere [...]. În acel moment orice aventurier mai hotărît care ar fi avut organizația lui Codreanu ar fi putut veni la putere" [144].

În situația politică complexă, regele a instalat la guvern gruparea lui Goga—Cuza, tocmai pentru a menține un echilibru între forțele politice.

Grupările din extrema dreaptă (Garda de Fier și Partidul German) au întîmpinat cu satisfacție mărturisită aducerea Partidului Național Creștin la cîrma statului, în ideea deplasării definitive spre dreapta a cursului politicii interne și externe a țării. „Nu vom căuta explicația formulei noului cabinet Octavian Goga — sublinia oficiosul legionar « Buna Vestire » —, nu aceasta interesează acum cînd trecem pragul unui nou an, ci schimbarea de sens politic. Deplasarea centrului de greutate spre dreapta, definitiv spre dreapta, spre sensul unic al istoriei contemporane [...] Evoluția spre dreapta a fost începută tălăuzind spre stadiul ei definitiv. Cu această viziune pășim în noul an" [145].

„Politica lui Goga și a regelui a fost poate determinată de necesitatea de a ține în frîu Garda de Fier — aprecia Béla Vago — pe scurta durată a guvernării, dar este la fel de neîndoios faptul că amenințarea pe care o reprezenta Garda de Fier a fost folosită de guvernul Goga drept pretext pentru a introduce măsuri extremiste și în primul rînd antisemite. Istrate Micescu, noul ministru român de externe, a încercat să-l convingă pe Hoare de acest lucru. « Trebuie să se facă ceva pentru ca Garda de Fier să nu învingă ». Acest ceva se referea la acțiuni împotriva evreilor. Hoare a avut o convorbire « lungă și dezlînată » cu Goga la 5 ianuarie, despre care raporta în aceeași zi primului-ministru la Londra că « este convins că trebuie să încerce să realizeze ceva, nu numai pentru că este un prizonier al trecutului, ci pentru că crede în mod corect sau eronat că singura cale pentru a înfrînge Garda de Fier este a i-o lua înainte, în care un element important este, fără îndoială, antisemitismul [...] »" [146].

---

[139] În ajunul alegerilor, C. Z. Codreanu a adresat „cuiburilor" gardiste o circulară prin care ordona legionarilor să se considere mobilizați de îndată după sfîrșitul alegerilor, oricare ar fi fost rezultatul acestora, și gata de plecare la primul ordin (C. Argetoianu, *Însemnări zilnice. 1933—1937, loc. cit.*, dosar nr. 8 625, f. 3 048).

[140] *Ibidem*, f. 3 047.

[141] Zaharia Boilă, *op. cit., loc. cit.*, f. 318; vezi în continuare și capitolul *Guvernările din anii 1933—1940.*

[142] *Ibidem*, vezi și A.I.C., fond N. Caranfil, dosar nr. 465/1937, doc. din 28 decembrie 1937.

[143] Arh. I.S.I.S.P., fond nr. 3, dosar nr. 451, doc. nr. 10, f. 2.

[144] „Argus" din 6 februarie 1938.

[145] „Buna Vestire" din 1 ianuarie 1938.

[146] Béla Vago, *op. cit.*, p. 32.

Pentru gardă instalarea guvernului Goga—Cuza avea cu deosebire valoarea unui simbol [147] prin faptul că prin aceasta se marca oficial apariția unui nou factor politic, alături de partidele tradiționale burgheze, „dreapta", care prin Partidul Național Creștin își inaugura activitatea de guvernămînt. În concepția legionară, fenomenul avea să-și găsească adevărata finalitate însă abia în guvernarea Gărzii de Fier, ce trebuia să se instaureze într-un viitor apropiat [148]. Dar, deși Garda de Fier a primit la început favorabil instalarea guvernului Goga—Cuza, prezența în cadrul său a grupării lui Armand Călinescu, care a preluat principalele pîrghii ministeriale și neutralizarea cuziștilor, dar mai ales introducerea în cabinet a numeroși partizani ai regelui Carol, au convins în curînd mișcarea legionară asupra caracterului de tranziție al noii guvernări spre un regim personal. De aceea, C.Z. Codreanu a scos din sfera preocupărilor sale guvernul Goga, îndreptîndu-și atenția în principal asupra culiselor Palatului, principalul centru în care se pregătea cu febrilitate lovitura de stat care viza în primul rînd legiunea.

Aceasta-l făcea pe Codreanu să declare cu prilejul unui interviu acordat la 15 ianuarie 1938 oficiosului „Porunca Vremii": „Termin, atrăgînd atenția celor care în nechibzuința lor încearcă să împingă Coroana spre o dictatură, că aceasta ar echivala cu o nenorocire. Cea mai mare înțelepciune este aceea de a ști să ocolești poziția care ar putea pune Coroana în conflict cu națiunea sau cu destinul ei" [149].

La 19 ianuarie 1938 — arată Béla Vago — „Hoare a fost primit de rege și cu această ocazie a avut prilejul de a auzi părerile regelui despre Garda de Fier. Regele a spus foarte clar că aceasta, Garda de Fier, trebuie combătută și că singurul mod de a face acest lucru era de a adopta o parte a programului său. A folosi forța împotriva ei și a crea în felul acesta martiri nu era modul potrivit de a trata situația, deși , dacă folosirea forței devenea inevitabilă, el nu va ezita să-o facă". Viața politică din România era prinsă într-un cerc vicios și atît politica guvernului, cît și a regelui era radicalizată permanent într-o direcție nedemocratică, neparlamentară și antisemită. Dreapta moderată și regele participau la această competiție și în focul ei moderații deveneau din ce în ce mai extremiști, preluînd tot mai mult din lozincile și programul extremei drepte, pentru a cîștiga întîietate asupra Gărzii de Fier. Cu toate acestea, Goga și Micescu nu doreau să numească guvernarea lor totalitară, încercînd în felul acesta să-și asigure sprijinul dreptei moderate, alături de cel al extremiștilor" [150].

Noua campanie electorală anunțată de guvernarea Goga pentru 2 martie 1938 a amplificat frămîntările politice și mai ales asaltul legiunii spre cucerirea puterii politice. „Poporul românesc — declara un fruntaș legionar cotidianului hitlerist « Berliner Börsen Zeitung » — se va înfățișa iarăși la 2 martie în fața urnelor și va avea de hotărît asupra soartei României. Oricum vor cădea sorții, nu se mai poate presupune decît cu greu că se va întrerupe cursul național al politicii românești printr-o recădere în sistemul liberal. Nu se poate încă ști ce rol îi va reveni în acest viitor Gărzi de Fier. Ea se afirmă însă azi în mod puternic, în politica românească drept un factor al puterii" [151].

---

[147] „Însemnări Sociologice", ianuarie 1938, Cernăuți, p. 4.

[148] Biblioteca Academiei R.S.R. (mss), Arhiva Palatului L.XII. Varia VIII, f. 3.

[149] „Porunca Vremii" din 15 ianuarie 1938.

[150] Béla Vago, *op. cit.*, p. 42. Este semnificativ faptul că și Cominformul era derutat în a „clasifica" regimul Goga—Cuza, etichetîndu-l drept fascist, iar apoi afirmînd că această apreciere era greșită, guvernul fiind „doar" profascist ([International Press Correspondence INPRECORR], vol. 18, nr. 1, 2, 3, 4).

Avînd în vedere aceste considerente, Garda de Fier a intrat în campania electorală cu imperativul dublării voturilor, fapt ce ar fi determinat Coroana să consimtă la aducerea legionarilor la putere [152]. De altfel, la sfîrșitul lunii ianuarie teama de venire la putere a Gărzii de Fier a cuprins și elementele din sînul dreptei moderate inclusiv din rîndul membrilor guvernului Goga. Această teamă era atît de răspîndită încît se considera că singura soluție era instituirea unui regim al regelui. Acest fapt a determinat ca la sfîrșitul lui ianuarie 1938 la Foreign Office să se pregătească un *Memorandum*, referitor la situația politică din România. „Memorandumul — scria Béla Vago — era axat pe două probleme: șansele ca Garda de Fier să ajungă la putere și instituirea unei dictaturi regale. Prima problemă era legată direct de chestiunea evreiască. « Din punctul nostru de vedere, venirea la putere a Gărzii de Fier este un curs pe care dorim să-l evităm cu toată hotărîrea, deoarece aceasta s-a angajat să se alieze cu axa Roma—Berlin [...]. Dacă, prin urmare, este adevărat că actualul guvern trebuie să propună un program puternic antisemit dacă vrea să învingă Garda de Fier, atunci din cele două rele acesta este probabil răul mai mic" [153].

Deși Garda de Fier era nevoită să acționeze în condițiile cînd principalul său sprijinitor, Germania hitleristă, trecea în această perioadă prin frămîntări politice interne, C.Z. Codreanu a hotărît angajarea totală a mișcării legionare în lupta pentru putere. Opoziția trebuia atacată prin toate metodele posibile [154].

Garda de Fier se organizează tot mai fățiș în vederea ducerii războiului civil [155]. În acest scop, conducerea legionară a trecut la intensificarea pregătirilor militare și la crearea unor noi organizații înarmate. Cu prilejul împlinirii unui an de la moartea căpeteniilor legionare Moța și Marin, Garda de Fier a hotărît crearea unui corp paramilitar, compus din cca 10 000 de membri legionari înarmați, pregătiți de sacrificii [156]. Crearea noii organizații paramilitare era un indicator convingător al pregătirilor febrile pe care le făcea Garda de Fier în scopul declanșării rebeliunii armate [157].

Dar inițiativele legionarilor nu s-au oprit aici. La sfîrșitul lunii ianuarie 1938, C.Z. Codreanu a dispus ca organizațiile județene ale Gărzii de Fier să înființeze formațiuni de poliție specială, care să depisteze și să urmărească pe toți adversarii declarați ai mișcării [158].

Renunțarea de către gardă la o înfruntare deschisă cu forțele care i se contrapuneau, evidențiază faptul că, deși efectuase un salt în viața politică a țării, ea nu avea capacitatea de a ataca cu succes, concomitent, forțele

---

[151] Arh. M.A.E., fondul 71 România, anul 1938, ianuarie—februarie vol. 350, Politica internă, f. 314; „Berliner Börsen Zeitung" din 5 februarie 1938.

[152] Arh. Cons. popular al jud. Mureș, dosar neinventariat; Armin Heinen, *Die Legion „Erzengel Michael" in Rumänien Soziale Bewegung und politische Organisation. Ein Beitrag zum Problem des internationalen Faschismus* („Legiunea Arhanghelul Mihail" în mișcarea socială și în organizațiile politice ale României. O contribuție asupra problemelor fascismului internațional). R. Oldenburg Verlag, München, 1986, p. 320.

[153] Béla Vago, *op. cit.*, p. 40.

[154] A.I.C., fond Casa regală, Cabinet, dosar nr. 16/1938, f. 3.

[155] *Ibidem*, f. 4.

[156] Arh. I.S.I.S.P., fond nr. 7, dosar nr. 225. doc. nr. 42, f. 30.

[157] Ibidem., fond nr. 3, dosar A. Călinescu, nr. 451, vol. I, doc. nr. 42, f. 32—33.

[158] „Buna Vestire" din 28 ianuarie 1938; vezi și Fl. Nedelcu, *op. cit.*, p. 365—366.

democratice, precum și gruparea politico-militară concentrată în jurul regelui Carol al II-lea. Deși cu forțele considerabil slăbite și aflate în plină criză, regimul constituțional dispunea totuși de superioritate în raport cu gardismul, ceea ce-i conferea încă apreciabile șanse de a-l înfrunta cu succes, lucru de care ținea seama și C.Z. Codreanu. Nici pe plan extern situația nu era favorabilă mișcării legionare, întrucît puterile fasciste, cu toată ascensiunea vertiginoasă înregistrată în această perioadă, nu-și impuseseră încă dictatul în relațiile cu puterile occidentale, de care erau strîns legate Coroana și majoritatea partidelor politice burgheze din România. În plus, Germania hitleristă — așa cum arătam — trecea prin dificultăți interne, care amenințau să ducă la un conflict deschis între cercurile politice naziste și armată. În același timp, trebuie avut în vedere că în această perioadă regele Carol se bucura încă de încrederea unor importante cercuri politice germane. Aceasta explică faptul că unele oficialități berlineze și legația celui de-al III-lea Reich în România aveau să manifeste o atitudine de bunăvoință chiar față de actul proclamării regimului personal.

Acționînd subteran, prin legăturile pe care serviciile secrete de spionaj nazist le întreținеau cu grupările fascise, cercurile berlineze manifestau prudență în relațiile cu statul român. Totodată, Carol al II-lea și cercurile apropiate lui se bucurau de sprijinul Angliei. Astfel, la sfîrșitul lunii ianuarie Sir Reginald Hoare „a propus fără echivoc intervenția engleză în favoarea regelui Carol. Motivul principal era că Goga nu putea pune capăt agitațiilor antisemite care se dezlănțuiseră și că, în plus, nu va exista un alt guvern care să-și poată asigura majoritatea în noul Parlament, caz în care organizarea unor noi alegeri ar însemna o catastrofă culminantă, care va servi numai la întărirea Gărzii de Fier. « Cred că se vor depune eforturi pentru a-l convinge pe rege că suspendarea Parlamentului este singura soluție », concluziona el. În aceeași telegramă, Hoare afirma că i se spusese « că o adevărată dictatură ar fi de preferat în locul celei *„nelegitime"* care s-a dezvoltat sub ultimul guvern ». Hoare adăuga că este de acord cu această părere. A existat un schimb constant de telegrame între Hoare și Eden în ultimele zile ale guvernului Goga. Eden i-a propus lui Hoare să încerce să-l convingă pe rege de avantajele amînării alegerilor" [159].

Deși viața politică înregistrase o sensibilă apropiere a grupărilor politice burgheze pe o platformă antilegionară, creșterea pericolului gardist și perspectiva izbucnirii unui război civil, la care se adăugau presiunile anglo-franceze, au determinat cercuri tot mai largi ale burgheziei, care respingeau fascismul, să se îndrepte spre realizarea unei înțelegeri cu Coroana și blocul politic concentrat în jurul Palatului, înainte de desfășurarea alegerilor parlamentare.

Asigurat în interior de sprijinul unor partide și grupări politice, ca și de sprijinul puterilor aliate și în același timp de neutralitatea binevoitoare a unor cercuri politice din Germania, pretextînd agravarea situației interne prin perfectarea unei înțelegeri între Partidul Național Creștin și Garda de Fier, Carol al II-lea și-a pus în aplicare planul său de instaurare a unui regim personal. Anularea ținerii alegerilor parlamentare și demiterea guvernului Goga, ca și introducerea Constituției din 27 februarie, care legifera puterea personală a regelui Carol al II-lea, l-au pus într-o situație deosebit de grea

[159] Béla Vago, *op. cit.*, p. 40—41.

pe C.Z. Codreanu. Conştient că atacul principal va fi îndreptat împotriva grupării sale, la 21 februarie 1938, C.Z. Codreanu a adresat o circulară către legionari, ziarişti, autorităţi şi publicul românesc, în care se arăta: „Am convocat încă de acum o săptămînă pe ziarişti pentru miine, marţi 22 februarie a.c., ora 8 seara, în scopul de a încerca să fac unele declaraţii politice privind atitudinea noastră ca partid în faţa noilor împrejurări.

Deoarece miercuri, 23 februarie, este ultimul termen pentru facerea declaraţiilor de către funcţionari şi înaintarea demisiilor din partide, mă văd silit a face aceste declaraţii astăzi , pentru ca ele să ajungă în timp util membrilor noştri.

Iată aceste declaraţii, pe care le fac în numele forului conducător al mişcării legionare:

Anunţăm pe membri că, începînd cu data de astăzi, 21 februarie 1938, partidul «Totul pentru Ţară» nu mai există.

Întreaga conducere a căzut de acord că raţiunea de existenţă a partidului a încetat.

Toţi cei legaţi pînă în prezent juridiceşte de acest partid, funcţionari de stat sau nefuncţionari, sînt dezlegaţi de toate aceste legături, luîndu-şi completa libertate de acţiune. Toate funcţiunile, şefi de regiuni, de judeţe etc. sînt desfiinţate. Sediile se închid şi se dau proprietarilor.

Motivele care ne-au determinat la această hotărîre sînt:

Decretul regal nr. 870 din 17 februarie 1938, cuprinde următoarele dispoziţii:

a) Funcţionarii statului nu pot face politică, nu mai pot face parte din partide.

b) Cei ce nu sînt funcţionari, adică restul de cetăţeni, dacă acţionează politiceşte sînt sancţionaţi.

c) Conducerea este sancţionată, dacă mai dă circulări, ordine, dispoziţii.

Deci sîntem aruncaţi din raportul de drept în raportul de forţă. Pe acesta însă noi nu-l primim. Noi am înţeles să acţionăm în cadrul legii, manifestîndu-ne credinţele noastre.

Dacă aceasta n-o putem face şi dacă orice manifestare de credinţă ne este interzisă, raţiunea de existenţă a partidului nostru a încetat.

Noi nu voim să întrebuinţăm forţa.

Nu voim să întrebuinţăm violenţa.

Ne este suficientă experienţa din trecut, cînd fără voia noastră am fost atraşi pe calea violenţei. La orice violentare, noi nu mai răspundem în nici un fel: suportăm. Şi chiar atunci cînd întreaga naţiune este tratată ca o turmă de animale inconştiente.

Lovitură de stat nu voim să dăm.

Prin existenţa însăşi a concepţiei noastre, noi sîntem contra acestui sistem. Ea însemnează o atitudine de bruscare, de natură exterioară, pe cînd noi aşteptăm biruinţa noastră de la desăvîrşirea în sufletul naţiunii a unui proces de perfecţiune omenească.

Nu vom întrebuinţa aceste mijloace, pentru că tineretul de astăzi are prea adînc înfiptă conştiinţa misiunii sale istorice şi a răspunderii sale pentru a face acte necugetate, care să transforme România într-o Spanie însîngerată.

Generaţia noastră întreagă vede bine mănuşa care i s-a aruncat.

Mănuşa aruncată va rămîne însă jos.

Noi refuzăm s-o ridicăm.

Ceasul biruinţei noastre încă n-a sunat. E încă ceasul lor.

Dacă generația bătrînilor noștri crede că e mai bine așa cum a procedat, noi nu avem să ne amestecăm pentru a le da lecții.

Ei poartă răspunderea în fața lui Dumnezeu și a istoriei.

De altfel, părerile mele, simple păreri asupra ultimelor evenimente, vor fi fixate într-o scrisoare adresată unuia din miniștrii actualului cabinet.

În același decret regal se vizează comerțul legionar. Pentru a nu da naștere la nici o posibilitate de conflict, cu multă durere renunțăm și la activitatea comercială. Întregul comerț legionar se lichidează. Șefii de întreprinderi vor anunța personalul din timp pentru a se putea plasa în altă parte. Cei 70 de copii întreținuți de noi vor fi trimiși acasă, nemaiputînd suporta cheltuiala întreținerii lor.

În timpul liber care ni se deschide, îndemn pe toți tinerii să studieze cît mai profund în direcția meseriei lor.

De altfel și eu, profitînd de acest timp, voi pleca peste o lună la Roma, pentru a mă ocupa de traducerea și de tipărirea în limba italiană și franceză a cărții mele. De asemenea, voi scrie volumul al 2-lea.

Și acum, în ceasul dizolvării noastre, noi tineretul României, crescuți în credința legionară, mulțumim generației bătrînilor oameni politici, pentru modul în care s-au purtat cu noi, pentru modul în care ne-au tratat, pentru exemplele de caracter, onoare, demnitate și legalitate pe care ni le-au dat.

Închizînd această tristă pagină, rămînem legați în duhul lui Moța, Marin și al celorlalți morți ai noștri, care se roagă pentru noi la Dumnezeu [160].

Despre apariția și activitatea mișcării legionare s-au scris o serie de lucrări atît în istoriografia română, cît și în istoriografia de peste hotare. Dintre acestea, menționăm: Mihai Fătu, Ion Spălățelul, *Garda de Fier, organizația teroristă de tip fascist*; Florea Nedelcu, *De la restaurație la dictatura regală*; Al Gh. Savu, *Dictatura regală* și *Sistemul partidelor politice din România*; *Împotriva fascismului*, Culegere de studii, București, 1971; Z. Barbu, *România*, în vol. *European Fascism*, S. J. Wolf (ed.), Londra, 1968; Stephen Fischer—Galați, *Fascism in Romania*, în vol. *Native Fascism in the Succesion States*, Peter F. Sugar (ed.), Santa Barbara, California, 1971; F.L. Carsten *The Rise of Fascism*, Londra, 1967; articolul lui Eugen Weber despre Garda de Fier în vol. *The European Right — A Historical Profile*, Hans Rogger și Eugen Weber (ed.), Londra, 1965, p. 520—557; N.M. Nagy-Talavera, *The Green Shirts and the Others*, Hoover Institution Press, Stanford, California, 1970; Béla Vago, *The Shadow of the Swastika. The Rise of Fascism and Anti-Semitism in the Danube Basin, 1936—1939*, Londra, 1975; Armin Heinen, *Die Legion „Erzengel Michael" in Rumänien Soziale Bewegung und politische Organisation Ein Beitrag zum Problem des internationalen Faschismus* („Legiunea Arhanghelui Mihail" în mișcarea socială și în organizațiile politice ale României. O contribuție asupra problemelor fascismului internațional), R. Oldenburg Verlag, München, 1986 ș.a.

Cum era și firesc, în bogata literatură istorică pe această temă există unele puncte de vedere diferite în legătură cu perioada de subvenționare a Gărzii de Fier și de subordonare a ei de către Germania hitleristă. Cele mai multe opinii ale istoricilor confirmă faptul că pînă în 1937, Garda de Fier nu a fost finanțată oficial de Partidul nazist din Germania și nici nu a existat

---

[160] P. Șeicaru, *Istoria Partidelor Național, Țărănist și Național Țărănist*, vol. II, Editura Carpați, Madrid, 1963, p. 248—249.

o subordonare directă față de acest partid; programul ca și activitatea sa aveau un specific naționalist, mistic. Ea a devenit o grupare politică afirmată pe plan național abia după anul 1936.

PARTIDELE MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

PARTIDUL MAGHIAR

Deceniul al patrulea nu a marcat schimbări de orientare în activitatea Partidului Maghiar. Principiile politice, cît și cele organizatorice stabilite în programul și statutul partidului și adoptate la Congresul de la Brașov din decembrie 1924 și-au păstrat valabilitatea pe parcursul întregii existențe a acestui partid [1]. În fruntea Partidului Maghiar s-au aflat în continuare foști demnitari ai fostului Imperiu austro-ungar sau politicieni de carieră: baronul Samuel Josika, fost președinte al Camerei magnaților din Ungaria; contele György Bethlen, mare latifundiar; István Ugron, fost ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei și consilier intim secret cezaro-crăiesc („császári és királyi valóságos titkos tanácsos"), cel mai înalt titlu de demnitate publică în fosta monarhie dualistă; baronul Béla Szentkereszty, baronul Andor Ambrósy și contele Arthur Teleki — toți trei mari latifundiari, István Pál și dr. Elemer Jakabfy — mari proprietari de pămînt; dr. Elemer Gyárfás, avocat, președintele Statusului catolic și al Sindicatului băncilor maghiare din Ardeal (Erdélyi Bankszindukátus) etc. Majoritatea acestora, dacă nu toți, rămăseseră în România cu misiunea de a conduce masa populației maghiare; majoritatea, dacă nu toți, s-au aflat în legături directe cu Budapesta, de unde primeau ordine, instrucțiuni, bani și material tipărit pentru propaganda iredentistă sau revizionistă. Ei au fost cei care, cu concursul și din dispoziția Budapestei, au creat pe teritorul României, în rîndul populației maghiare, organizații camuflate paramilitare și teroriste, care au organizat acțiuni de spionaj și diversiune, precum și sabotaje, asasinate, acte de terorism la adresa românilor. În ciuda divergențelor interne, a unor disidențe și chiar a desprinderii unor grupări, Partidul Maghiar a continuat să se autoconsidere drept singurul partid menit să reprezinte și să apere interesele minorității maghiare din România. Partidul Maghiar care, în linii generale, a promovat o politică de exaltare a simțămintelor naționale pînă la șovinism ale maghiarilor, adresîndu-se nu o dată străinătății cu plîngeri total nefondate, a avut o evoluție politică normală, ca oricare altă formațiune politică burgheză, obținînd mandate în Cameră sau în Senat. În acest sens, conducătorii Partidului Maghiar respingeau orice fel de colaborare nu numai cu partidele românești, dar și cu alte organizații sau grupări politice ale minorității maghiare. Sub semnul unei atari politici, Partidul Maghiar a participat la alegeri, începînd din anul 1928, cu listă electorală proprie [2]. După rezultatele obținute în alegerile din 1933, s-ar

---

[1] M. Mușat, I. Ardeleanu, *România după Marea Unire*, p. 716.

[2] Imre Mikó, Huszonkét Ev. *Az Ardélyi magyarság politikai története 1918 december 1 — tól 1940 augusztus 30 — ig. (22 de ani. Istoria politică a maghiarilor ardeleni de la 1 decembrie 1918 pînă la 30 august 1940)*. A „Studium" kiadása, Budapest, 1941, p. 8 — 86.

aug. 1991

Supracoperta: SIMONA DUMITRESCU

Redactor: CORINA BUȘE,
IOAN OPRIȘ
Tehnoredactor: ȘTEFANIA MIHAI

Bun de tipar: 26 X 1988
Coli tipar: 99,5

Tiparul executat sub comanda
nr. 1091 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

MIRCEA MUȘAT • ION ARDELEANU

ROMÂNIA DUPĂ MAREA UNIRE

Vol. II

Partea a II-a, noiembrie 1933-septembrie 1940

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ
București, 1988